

SEKSUAALIRIKOSLAIN UUDISTUKSEN VAIKUTUKSIA

Rikosuhripäivystys seksuaaliväkivallan uhrin tukena

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Syksy 2023

Liisa Fernelius

Sosionomikoulutus

Tekijä Liisa Fernelius

Työn nimi Seksuaalirikoslain uudistuksen vaikutuksia. Rikosuhripäivystys
seksuaaliväkivallan uhrin tukena.

Ohjaaja Liisa Harakkamäki

Tiivistelmä

Vuosi 2023

Opinnäytetyössä selvitettiin, millä tavalla 1.1.2023 voimaan tullut seksuaalirikoslain uudistus on vaikuttanut Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen alueen palvelupisteiden tuottamiin seksuaaliväkivallan uhrien tukipalveluihin ja kuinka edellä mainittu uudistus tulisi ottaa huomioon seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuissa tukipalveluissa sekä niiden kehitystyössä. Aihe valikoitui tutkimuksen kohteeksi siksi, että seksuaaliväkivallan uhreja kohdataan Rikosuhripäivystyksen palveluissa hyvin paljon. Kyseessä on suuri asiakasryhmä, jonka tukeminen vaatii ammattilaisilta monimuotoista osaamista sekä sensitiivistä työtettä. Tämän lisäksi asiakasryhmän kanssa työskentelevät myös Rikosuhripäivystyksen vapaaehtoiset tukihenkilöt.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, ja sen aineisto kerättiin verkkovälitteisesti toteutettujen teemahaastatteluiden sekä tutkimuspäiväkirjaan merkittyjen havaintojen avulla. Havainnointi oli osallistuvaa havainnointia. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmien mukaisesti. Tutkimuksen tilaajana toimi Rikosuhripäivystys (RIKU).

Tutkimuksessa selvisi, että seksuaaliväkivaltaan liittyvät asiakkuudet ja yhteydenotot ovat lisääntyneet tilaajan palvelupisteillä ja että tukipalveluihin ohjautuneet asiakkaat ovat tietoisia seksuaalirikoslain uudistuksen myötä voimaan tulleista lakimuutoksista. Tutkimuksen tulosten mukaan tukipalveluita tulisi kehittää tiedon lisäämisen, työntekijöiden ja vapaaehtoisten tukihenkilöiden kouluttautumisen sekä vaikuttamistyön kautta. Tutkimuksen myötä nousi myös esiin huoli seksuaaliväkivallan uhreille suunnattujen tukipalveluiden riittävydestä. Tutkimus osoitti, että seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuille tukipalveluille on suuri tarve asiakasmäärien sekä seksuaalioikeuksiin liittyvän tiedon lisääntyessä. Tämän lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että seksuaaliväkivallan uhrien tukityö koetaan hyvin tärkeäksi osaksi tilaajan tukipalveluita ja että tukimuotoja halutaan kehittää muuttuvia palvelutarpeita vastaaviksi.

Avainsanat Seksuaalirikoslain uudistus, seksuaaliväkivalta, Rikosuhripäivystys, seksuaalirikokset.

Sivut 36 sivua ja liitteitä 3 sivua

Degree Programme in Social Services

Author Liisa Fernelius

Subject The effects of the Sexual Offences reform. Victim Support Finland providing help and guidance for the victims of sexual violence.

Supervisor Liisa Harakkamäki

Abstract

Year 2023

The purpose of the thesis was to explore how the Sexual Offences Act reform, which came into effect on January 1st, 2023, has affected Victim Support Finland's southwest region's support services for the victims of sexual violence. The objective was also to investigate how the above-mentioned reform should be taken into consideration while working with clients and when developing these support services.

The subject in question became the topic of this thesis because of the large numbers of Victim Support Finland clients who need help and support because of sexual violence. These clients form a large group of clients, whose help requires diverse set of skills as well as abilities to approach the client's situation and needs in a sensitive manner. Victim Support Finland's volunteer support persons also provide help and guidance for these clients.

This thesis was a qualitative study in which the research material was collected through themed interviews and observations which were recorded in a research journal. The used observation method was participatory observation. The research material was analyzed by using data-oriented content analysis methods. The research was commissioned by the Victim Support Finland (RIKU).

The results revealed that the number of clients and customer contacts related to sexual violence have increased at the Victim Support Finland's service points and that the clients have been aware of the changes brought into effect by the Sexual Offences Act reform. According to the results of the study, current support services should be developed by enhancing the level of knowledge, by training employees as well as volunteer support persons and through advocacy work.

The study showed that there is a great demand for support services for victims of sexual violence as the number of clients and the knowledge related to sexual rights are both on the rise. In addition to this, the study revealed that the services provided for the victims of sexual violence are considered a very important part of Victim Support Finland's support services and that there is a strong willingness to develop these services to serve the needs of the clientele.

Keywords Sexual Offences Act reform, sexual violence, Victim Support Finland, sexual offences.

Pages 36 pages and appendices 3 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Rikosuhripäivystys	2
3	Seksuaaliväkivalta ja sen eri muodot	3
4	Rikosprosessi seksuaalirikoksissa	5
5	Seksuaalirikoslain uudistus	8
6	Seksuaalirikosten uhreille suunnatut tukipalvelut	10
7	Aiemmat tutkimukset.....	12
8	Tutkimuksen toteutus	15
8.1	Tutkimuksen tavoite	15
8.2	Aineiston hankinta.....	16
8.3	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	17
8.4	Havainnointi tutkimusmenetelmänä	18
8.5	Aineiston analyysi	20
9	Tulokset ja johtopäätökset	21
9.1	Seksuaaliväkivaltaan liittyvien asiakkuuksien määrä kasvussa	21
9.2	Palveluihin ohjautuneet ovat tietoisia lakiuudistuksesta.....	22
9.3	Huoli palveluiden riittävydestä	24
9.4	Rikosprosessiin toivotaan muutoksia	26
9.5	Koulutuksilla lisää varmuutta työn tekemisen tapoihin.....	29
9.6	Johtopäätökset	30
10	Tutkimuksen eettisyys ja kestävyys.....	31
11	Pohdinta.....	33
	Lähteet	36

Liitteet

- Liite 1 Teemahaastattelun kysymykset
- Liite 2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi luokittain
- Liite 3 Aineistonhallintasuunnitelma

1 Johdanto

Seksuaalirikoslainsäädännön uudistus tuli voimaan 1.1.2023. Suostumusperustaisen seksuaalirikoslain tavoitteena on vahvistaa yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta. Myös seksuaalirikoksista saatavat rangaistustuomiot ankaroituivat. Tämä vahvistaa seksuaaliväkivallan uhrien oikeusturvaa rikosprosessin kaikissa vaiheissa ja suojelee jo perustuslaissa säädettyjä ihmisoikeuksia. (Suostumus2018, 2018) Aiemmin seksuaalirikosten määrittelyssä painottuivat väkivallan käyttäminen tai väkivallalla uhkailu sekä uhrin mahdollinen heikkoudentila. Uudistetussa seksuaalirikoslaisissa keskeistä on uhrin oma tahto. (Oikeusministeriö, 2023)

Seksuaalirikoslain uudistus on herättänyt laajalti keskustelua muun muassa tiedotusvälineissä ja sosiaalisessa mediassa jo ennen uudistuksen voimaantuloa ja myös sen jälkeen. Lakiuudistuksen on kritisoitu olevan haavoittuvassa asemassa olevien uhrien kannalta riittämätön (Mantsinen, 2022). Sen on myös kerrottu vaikeuttavan poliisin ja syyttäjien työtä esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta siksi, että heidän on pystyttävä näyttämään toteen, että suostumusta ei ole ollut (Tyyne, 2023). Viranomaisten mukaan lakiuudistus lisää työmäärää, mikä saattaa viivästyttää asioiden käsittelyä. Tämän lisäksi on arvioitu, että lakiuudistus tulee lisäämään langettavien raiskaustuomioiden määrää huomattavalla tavalla. Näin tapahtui esimerkiksi Ruotsissa, kun vastaava lainsäädännön uudistus tuli voimaan. Tällöin raiskaustuomioiden määrä kasvoi ensimmäisenä vuotena 75 prosenttia. (Kerkelä, 2022)

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada tietoa siitä, kuinka kuluvan vuoden alussa voimaan tullut seksuaalirikoslain uudistus näkyy tilaajan tuottamissa tukipalveluissa. Selvitän myös, kuinka edellä mainittu seksuaalirikoslain uudistus tulee ottaa huomioon käytännön asiakastyössä ja tukipalveluiden kehittämisessä. Tavoitteena on tuottaa tietoa lakimuutoksen vaikutuksista sekä mahdollisista kehitystarpeista tukipalveluihin liittyen. Tutkimukseni aihe muodostui aiheen ajankohtaisuuden, oman mielenkiintoni sekä tilaajan tarpeen pohjalta. Työskentelen samassa paikassa, johon teen opinnäytetyöni ja tutkimukseen liittyvät teemat ovat työssäni esillä lähes päivittäin. Opinnäytetyöni lähtökohdat ovat hyvin käytännönläheiset, ja sen tuottamaa tietoa tullaan käyttämään palvelupisteillä tehtävässä eri toimintojen kehitystyössä.

Tilastokeskuksen kokoamien tilastojen mukaan jopa 57 prosentilla 16–74 vuotiaista naisista ja 46 prosentilla 18–74 vuotiaista miehistä on kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä tai

väkivallasta. Nykyisen tai entisen puolison tai parisuhdekumppanin toimesta tehdyn seksuaaliväkivallan kohteeksi on joutunut 43 prosenttia naisista ja 18 prosenttia miehistä. Seksuaaliväkivallan uhrit kertovat edelleen kokemuksistaan vain harvoin viranomaisille. (Tilastokeskus, 2023b) Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan seurauksia ovat muun muassa yhteiskunnalle terveystaloudellisten käytöstä, mielenterveyden häiriöistä ja ongelmista sekä päihteiden lisääntyneestä käytöstä kasautuvat kustannukset (Hannila, n.d., s. 5).

Seksuaaliväkivallan uhreja kohdataan Rikosuhripäivystyksen (RIKU) palveluissa hyvin paljon. Vuonna 2022 RIKUn palveluita käytti yhteensä 28300 henkilöä. Noin 76 prosenttia asiakkaista on naisia. Seksuaalirikosten vuoksi palveluihin hakeutui yhteensä 4500 henkilöä eli noin 16 prosenttia kaikista asiakkuuksista liittyi seksuaaliväkivaltaan. (Rikosuhripäivystys, 2023b) Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen alueella seksuaalirikosten uhreja kohdattiin samalla ajanjaksolla noin 498 henkilöä, mikä oli noin 25 prosenttia alueen kaikista asiakkuuksista (Rikosuhripäivystys, henkilökohtainen tiedonanto, n.d.). Kyseessä on suuri asiakasryhmä, jonka tukeminen vaatii ammattilaisilta monimuotoista osaamista sekä sensitiivistä työtettä. Tämän lisäksi kyseisen asiakasryhmän kanssa työskentelevät myös vapaaehtoiset tukihenkilöt, ja myös he tulevat hyötymään tutkimukseni tuottamasta tiedosta.

2 Rikosuhripäivystys

Opinnäytetyöni tilaaja Rikosuhripäivystys (RIKU) edistää rikosten uhrien, heidän läheistensä ja rikosasiassa todistavien asemaa tuottamalla matalan kynnyksen neuvonta- ja tukipalveluita sekä edistämällä rikoksen uhrin asemaa yhteiskunnassa.

Rikosuhripäivystyksen päärahoittaja on oikeusministeriö eli valtio. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA rahoittaa kehittämistoimintaa. RIKUlla on 31 palvelupistettä eri puolilla Suomea, aluetoimistoja on seitsemän. Toimintaa koordinoidaan keskustoimistosta, joka sijaitsee Helsingissä. (Rikosuhripäivystys, n.d.-a.)

RIKU on yhteistyösopimukseen perustuva kaikkien rikosten uhreille tarkoitettu tukipalvelu. Tukipalvelun toiminta alkoi vuonna 1994. Tukipalvelua ylläpitävät Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Punainen Risti, Suomen Mielenterveysseura, Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Suomen Setlementtiliitto. Rikosuhripäivystyksen tehtävänä on toimia rikoksen uhrin tuen tarpeiden tulkitsejana ja puolestapuhujana. Vuodesta 2016 lähtien RIKU on toiminut rikosuhridirektiivin tarkoittamien yleisten rikosuhripalveluiden tuottajana Suomessa. Pääosa palveluiden rahoituksesta saadaan rikosuhrimaksun tuotoista. (Kjällman & Åberg, 2017, ss. 16–17)

RIKUn palveluihin kuuluvat puhelin- ja verkkoauttaminen, palvelupisteillä tehtävä suora asiakastyö, ihmiskaupan uhreille suunnattu erityistukipalvelu sekä etsivä työ, jota tehdään jalkautumalla esimerkiksi poliisilaitoksille, turvakoteihin, tuomioistuimiin tai kriisikeskuksiin. Vaikuttamistyötä tehdään laatimalla kannanottoja, kouluttamalla ammattilaisia ja muita sidosryhmiä, ammattiin opiskelevia sekä vapaaehtoistyössä toimivia. Tämän lisäksi RIKUn vaikuttamistyötä tehdään toimimalla erilaisissa verkostoissa ja työryhmissä, muiden toimijoiden kanssa tehtävien yhteisten hankkeiden ja muun yhteistyön kautta sekä tekemällä kansainvälistä yhteistyötä. Kehittämistyötä tehdään erilaisilla hankkeilla. (Rikosuhripäivystys, n.d.-a.)

RIKU tarjoaa käytännön neuvoja ja henkistä tukea rikosprosessin läpikäymiseen, minkä lisäksi rikoksen tai rikosyrityksen uhreja autetaan toimimaan oikeuksiensa mukaisesti ja selviytymään rikoskokemuksesta. RIKUn asiakastyön toimintaperiaatteita ovat uhrin itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vaitiolovelvollisuuden noudattaminen ja kaikkien rikoksen uhrien tasapuolinen kohtelu. Toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön, joka on ammatillisesti ohjattua. Tukitoimet täydentävät jo olemassa olevia palveluja välttämällä päällekkäisyyksien tuottamista. Rikosuhrityön vapaaehtoisina toimii noin 560 yksityishenkilöä ympäri maata, heistä 30 on juristeja. Koko- tai osa-aikaisia työntekijöitä RIKUssa on noin 80 henkilöä. (Rikosuhripäivystys, n.d.-a.)

3 Seksuaaliväkivalta ja sen eri muodot

Seksuaaliväkivalta tarkoittaa sellaista toimintaa, joka loukkaa toisen seksuaalista koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliväkivalta- termin alle voidaan liittää muun muassa sellaiset käsitteet kuin raiskaus, pakottaminen seksuaalisiin tekoihin, seksuaalinen hyväksikäyttö, pakottaminen seksiin, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, inesti, altistaminen seksuaaliselle materiaalille, ei-ikätaason mukainen seksuaalinen kanssakäyminen, halventava nimittely, seksuaalinen kaltoinkohtelu ja vastikkeellinen seksi eli seksin ostaminen alaikäiseltä rahalla, alkoholilla tai tavaroilla. Seksuaaliväkivalta ei ole sukupuoleen sidottua mutta se on sukupuolistunutta. Tämä tarkoittaa, että seksuaaliväkivallan kohteena ovat yleisemmin ja useimmin naiset ja tytöt. (Hannila, n.d., s. 5)

Maailman terveysjärjestö (World Health Organization) määrittelee seksuaaliväkivallan tarkoittavan toiseen henkilöön kohdistettuja, pakottamalla tai painostamalla, ilman suostumusta tapahtuvia seksuaalista tekoja, tai yrityksiä saada toinen tekemään seksuaalisia tekoja, ei-toivottua seksuaalista kommentointia tai lähestymisy yrityksiä, tai yrityksiä kaupata,

tai muulla tavoin hyväksikäyttää toisen ihmisen seksuaalisuutta, riippumatta tekijän suhteesta uhriin, missä ympäristössä tahansa, mukaan lukien, mutta ei rajoittuen, henkilön kotona tai työssä. Toisen henkilön pakottaminen on erilaista ja eriasteista voimankäyttöä, joka voi pitää sisällään fyysisen voimankäytön lisäksi esimerkiksi psykologista pelottelua tai johdattelua, kiristystä tai muuta uhkailua. Pakottaminen voi tapahtua myös tilanteessa, jossa uhri ei pysty antamaan suostumustaan, kuten esimerkiksi ollessaan humaltuneena, huumattuna, unessa tai jos henkilö on henkisesti tai fyysisesti kykenemätön antamaan suostumustaan. Esimerkiksi raiskaustilanteessa uhri saattaa lamaantua täysin puolustuskyvyttömäksi eikä näin pysty taistelemaan väkivallan tekijää vastaan. (WHO, 2023)

Seksuaaliväkivallan muotoja ovat myös esimerkiksi järjestelmällinen raiskaus sodan tai aseellisen konfliktin aikana, ei-toivotut seksuaalissävytteiset lähestymisyrietykset, raiskaus avioliiton tai sukulaisuussuhteen sisällä, seksuaalinen häirintä sisältäen seksuaalisten tekojen vaatimisen, seksuaaliselle puheelle tai kuvamateriaalille altistamisen, psyykkisesti tai fyysisesti rajoittuneen henkilön hyväksikäyttö, pakkoavioliitot mukaan lukien lapsiavioliitot, ehkäisyn tai turvaseksimateriaalien käytön estäminen tai kieltäminen, aborttiin pakottaminen, naisten sukupuolielinten silpominen tai neitsyyden tarkistaminen, seksityöhön pakottaminen tai seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa. (Terveyskylä, 2023)

Seksuaaliväkivallan uhriksi voi joutua myös internetin tai sosiaalisen median välityksellä. Verkossa tapahtuva seksuaaliväkivalta on hyvin yleistä. Seksuaalista häirintää tai ahdistelua voi tapahtua erilaisilla sosiaalisen median sovelluksissa, avoimilla chat-alustoilla tai yksityis- ja ryhmäviesteissä. Varsinkin aktiivisesti sosiaalisen median eri alustoilla toimivat nuoret voivat joutua seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi. Verkkovälitteistä seksuaaliväkivaltaa ovat esimerkiksi huhujen levittäminen tai häiritsevä kehon kommentointi, seksuaalissävytteinen viestittely, seksuaalisuutta loukkaava nimittely, vihjailu ja vitsailu sekä seksuaalissävytteisten kuvien tai videoiden lähettäminen, levittäminen tai pyytäminen. Se voi myös olla pyyntöjä seksuaalissävytteiseen kosketteluun web-kameran tai muun digitaalisen välineen välityksellä. (THL, 2023a)

Seksuaaliväkivalta on ihmisoikeusloukkaus ja ihmisoikeuskysymys. Koska seksuaalisuus on hyvin herkkä ja keskeinen osa ihmisen ydintä ja omaa itseä, seksuaaliväkivallan teot ja seksuaalisuuteen kohdistuvat loukkaukset vaikuttavat erittäin kokonaisvaltaisesti oman arvon kokemukseen, henkilön käsitykseen itsestään ihmisenä sekä itsemääräämisoikeuksistaan. Seksuaaliväkivalta on erimuotoisina ja vakavuudeltaan eritasoisina tekoina alistavaa ja traumatisoivaa tai vakavalla tavalla vaurioittavaa. Seksuaaliväkivalta on hyvin haavoittavaa ja sen seuraukset voivat näyttäytyä uhriksi joutuneen henkilön elämässä moninaisina

mielenterveys-, päihde-, käytös-, ja ihmissuhdeongelmina tai vaikeana traumaoireiluna. (Hannila, n.d., ss. 5–6)

Ikä tai sukupuoli ei suojaa seksuaaliväkivallalta, mutta seksuaaliväkivallan uhriksi joutuvat yleensä tyypillisimmin nuoret naiset. Seksuaaliväkivallalta traumatisoi usein syvästi ja aiheuttaa huomattavaa inhimillistä kärsimystä. Seksuaaliväkivallan uhri voi joutua pelkäämään myös vastentahtoista raskautta, seksitauteja sekä kärsimään seksuaaliväkivallan aiheuttamista sosiaalisista jälkiseurauksista, kuten esimerkiksi perhe-elämään ja parisuhteeseen liittyvistä ongelmista tai työ- ja toimintakyvyn heikentymisestä. (Nipuli ym. 2017) Tekijä on hyvin usein mies, mutta tekijänä voi olla kuka tahansa sukupuolesta, iästä, elämäntilanteesta tai asemasta riippumatta. Osassa tapauksista seksuaaliväkivaltaa esiintyy läheisissä ihmissuhteissa jopa vuosien ajan ja osassa se tapahtuu yllättäen, jolloin kohde ja tekijä ovat toisilleen täysin tuntemattomia. (Seksuaalioikeusverkosto, 2019, s. 2)

Seksuaaliväkivalta on aliraportoitu ilmiö. Poliisin (2023) mukaan heidän tietoonsa tulee vain pieni osa seksuaaliväkivallan teoista. Häpeä, pelko, henkilön alisteinen asema tai kulttuuriset sekä uskontoon liittyvät asiat voivat estää rikoksesta ilmoittamisen. Teon kohteeksi joutunut henkilö ei aina edes tunnista, että hän on seksuaalirikoksen uhri. Myös epätietoisuus palvelujärjestelmästä tai viranomaisten kanssa asioimisesta voi estää rikoksesta ilmoittamisen. (Poliisi, 2023) Uutena ilmiönä voidaan pitää myös sitä, että niin nuoriin kuin aikuisiinkin verkossa kohdistuvat seksuaaliset teot vaikuttavat olevan niin yleisiä, että niitä saatetaan pitää arkipäiväisinä. Aliraportointi liittyy samanaikaisesti useampiin haavoittaviin tekijöihin. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset henkilöt sekä tytöt ja naiset, joilla on liikuntarajoitteita, kehitysvamma tai kommunikaatioon liittyviä rajoitteita, ovat kaksinkertaisessa riskissä joutua seksuaaliväkivallan uhriksi. (Seksuaalioikeusverkosto, 2019, s. 3)

4 Rikosprosessi seksuaalirikoksissa

Rikosprosessia käsittelevä luku nivoutuu tutkimukseeni siten, että seksuaalirikoksista puhuttaessa on hyvä tietää, mitä rikosprosessi pitää sisällään ja mitä se merkitsee seksuaaliväkivallan uhrin kannalta. Seksuaalirikoslain uudistus ei vaikuta rikosprosessin eri vaiheiden määrään. Rikosprosessit ovat hyvin pitkiä, mikä aiheuttaa rikoksen uhrille lisää haasteita. (Rikosuhripäivystys, henkilökohtainen tiedonanto, n.d.)

Rikosprosessi rakentuu esitutkinnasta, syyteharkinnasta, oikeudenkäynnistä sekä tuomion toimeenpanosta. Rikosprosessin tarkoituksena on selvittää, onko rikos tapahtunut ja kuka henkilö siihen on syyllistynyt. Rikoksesta ilmoittaminen eli rikosilmoituksen tekeminen on edellytys rikosasian saattamiseksi oikeusprosessiin. Myös vahingonkorvauksen saaminen edellyttää, että rikoksesta on ilmoitettu poliisille. (Rikosuhripäivystys, n.d.-c.) Keskimääräinen pituus seksuaalirikosprosessilla on noin puolitoista vuotta. Esitutinnan keskimääräinen kesto on hieman yli viisi kuukautta. Syyteharkinnan mediaanikesto eli aika, joka alkaa esitutinnan päättymisestä ja päättyy syyttäjän syyteharkinnan päätökseen, on noin viisi kuukautta. Syytteen nostamisesta käräjäoikeuden istuntoon kuluu aikaa keskimäärin noin neljä kuukautta. (Korjamo, 2023, s. 41)

Esitutkintavaihe alkaa, kun poliisi on kirjannut rikosilmoituksen. Esitutkintaa suorittaessaan poliisi selvittää mitä on tapahtunut ja mitä vahinkoja tapahtuma on rikoksen uhrille aiheuttanut. Poliisi kuulee rikoksen kohdetta eli uhria, rikoksesta epäiltyä ja mahdollisia todistajia ja hankkii todistusaineistoa. Kuulustelussa rikoksen uhrin tulee kertoa kaikki asiaan liittyvä ja uhrin on puhuttava totta. (Rikosuhripäivystys, n.d.-d.) Asianomistajarikoksissa esitutkinta toimitaan, mikä uhri eli asianomistaja esittää asiassa rangaistusvaatimuksia. Seksuaalirikoksista asianomistajarikoksia ovat seksuaalirikoslain uudistuksen voimaantulon jälkeen vain 18 vuotta täyttäneeseen henkilöön kohdistunut seksuaalinen ahdistelu sekä seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen. Muut seksuaalirikokset ovat yleisen syytteen alaisia rikoksia mikä tarkoittaa, että poliisilla on velvollisuus suorittaa esitutkinta, vaikka asianomistaja ei sitä haluaisikaan. (Asmundela ym., 2023, s. 49) Esitutinnan päätyttyä poliisi kokoaa kertyneen materiaalin esitutkintapöytäkirjaksi ja toimittaa sen syyttäjälle, mikäli se on asian jatkokäsittelyn kannalta tarpeellista. (Esitutkintalaki 805/2011)

Syyteharkinnassa syyttäjä ratkaisee, nostetaanko epäiltyä henkilöä vastaan syyte vai ei. Syyttäjä on valtion viranomainen, joka huolehtii siitä, että tehdystä rikoksesta seuraa lain mukainen seuraamus. Syyttäjä tekee päätöksensä poliisilta saamansa esitutkintamateriaalin pohjalta. Syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta useilla eri perusteilla, mutta yleisin syy tähän seksuaalirikosten kohdalla on riittämätön näyttö. (Kainulainen & Saarikkomäki, 2014, ss. 52–53) Kun syyttäjä nostaa syytteen, hän tekee haastehakemuksen, ja asia siirtyy käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Käräjäoikeus kutsuu asianosaiset suulliseen oikeuskäsittelyyn, jossa kuullaan asianomaisia ja todistajia. Käräjäoikeus ilmoittaa tuomionsa heti istunnon jälkeen tai se kertoo päivämäärän, jolloin tuomio annetaan. (Rikosuhripäivystys, n.d.-e.)

Rikosilmoituksen tekemisestä alkavan prosessin alkuvaihe voi olla hyvin intensiivinen ja raskas. Silloin rikoksen uhria kuullaan poliisin toimesta, hän tapaa eri tukipalveluiden, kuten esimerkiksi seri-keskuksen, terveysaseman tai keskusteluapua tarjoavia ammattilaisia ja ottaa mahdollisesti itse yhteyttä useisiin eri toimijoihin, kuten oikeusavustajaansa tai RIKUn työntekijään. Rikoksen uhri joutuu kertomaan kokemastaan useaan otteeseen eri paikoissa, mikä saattaa olla hyvin kuormittavaa tai jopa hajottavaa. Samaan aikaan hänen pitää järjestää tai pitää kasassa omaa elämäänsä ja huolehtia esimerkiksi lapsistaan tai työstään. (Rikosuhripäivystys, 2023a)

Alkuvaiheen jälkeen poliisin suorittaessa esitutkintaansa uhrin pitää odottaa pitkiäkin aikoja ennen kuin prosessi etenee. Epätietoisuus asioiden tilasta tai prosessin pituudesta aiheuttaa turhautumisen tunteita ja vaikeuttaa uhrin toipumista. Tämän jälkeen asian edettyä oikeuskäsittelyyn uhri saattaa joutua muistelemaan kuukausien, jopa vuosien takaisia tapahtumia epäillyn läsnä ollessa. Tapahtumien läpikäyminen ja epäillyn kohtaaminen on monesti ylivoimainen tehtävä ja siksi seksuaaliväkivallan kohteeksi joutunut henkilö tarvitsee usein pitkäkestoista ammattiapua. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen, 2023)

Seksuaalirikoksiin liittyvien pitkien rikosprosessien, erityisesti esitutkintavaiheiden haitallisuus on tunnistettu laajalti. Paavo Teittisen (16.1.2022) artikkeli Helsingin sanomissa sai oikeuskanslerinviraston käynnistämään selvityksen, jossa apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen toteaa esitutkintavaiheiden pitkittyneen osaksi resurssien vähyyden ja työmäärän lisääntymisen vuoksi. Puumalaisen mukaan resurssien vähyyys ei kuitenkaan yksinomaan selitä esitutkintavaiheiden viipymisiä, vaan työtapoja tulee kehittää aiempaa tehokkaammiksi. Apulaisoikeuskansleri Puumalaisen mukaan on voitu myös osoittaa tutkintaresurssien tuhlausta, ei niinkään niiden vähyyttä. Lounais-Suomen poliisilaitos ei saanut selvityksessä huomautuksia. (Oikeuskanslerinvirasto, 2022, ss. 3, 46, 58)

Monet seksuaaliväkivallan uhrit ovat kuvailleet läpikäytävää rikosprosessia pelottavaksi, stressiä aiheuttavaksi ja itse uhria syyllistäväksi. Ensimmäinen kontakti viranomaisen kanssa saattaa ratkaista sen, jatkaako uhri rikosprosessia. Rikosprosessin pitkä kesto vaikeuttaa toipumista seksuaaliväkivaltatapahtuman jälkeen. Tämän vuoksi on tärkeää, että uhri eli asianomistaja saa tietoa ja tukea kaikissa rikosprosessin eri vaiheissa. (Amnesty International, 2019, ss. 49, 54–58) Rikosprosessin eri vaiheet voivat kaikki olla uhria haavoittavia. Uhrin mahdollinen psyykinen kuormitustila saattaa vaikeuttaa asioiden ymmärtämistä ja muistamista sekä uhrin toimijuutta omassa asiassaan. Ihmisen oma elämähistoria, ikä, elämäntilanne, sosiaalinen asema, voimavarat sekä tapa käsitellä asioita

vaikuttavat seksuaaliväkivallan uhrin kykyyn selviytyä itse väkivaltakokemuksesta sekä sitä seuraavasta rikosprosessista. (Koivukangas, 2023, s. 295)

5 Seksuaalirikoslain uudistus

Seksuaalirikoslain uudistus lähti liikkeelle Raiskauksen määritelmä suostumusperusteiseksi-Suostumus2018 -kansalaisaloitteesta, joka keräsi yhteensä 55682 allekirjoitusta noin puolessa vuodessa kesä- ja joulukuun aikana vuonna 2018. Aloite lähetettiin eduskuntaan 12.6.2019, jonka jälkeen se toimitettiin lakiasiainvaliokuntaan saman vuoden syyskuussa.

Lakialoitteen yksityiskohtaisissa perusteluissa painotettiin ihmisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja vapaaehtoisuuden periaatteita sekä sitä, kuinka Suomen senhetkinen lainsäädäntö ei ollut linjassa CEDAW-komitean, joka valvo YK:n naisten oikeuksien sopimusta, tai niin kutsutun Istanbulin sopimuksen eli Euroopan neuvoston laatiman, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseen ja torjumiseen liittyvän sopimuksen kanssa. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja Kansainvälinen rikostuomioistuin ovat korostaneet suostumuksen puuttumista seksuaaliväkivallan kriminalisoinnin peruselementtinä. (Suostumus2018, 2018) Lakialoitteen pohjalta tehty lakiehdotus eteni eduskunnan käsiteltäväksi toukokuussa 2022 ja se hyväksyttiin eduskunnan toimesta 27.6.2022 (Eduskunta, 2022).

Uudistetun seksuaalirikoslain mukaan seksuaalirikoksella tarkoitetaan tekoa, jolla loukataan toisen henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja joka on tehty ilman toisen henkilön suostumusta tai sellaisissa olosuhteissa, joissa suostumuksen antaminen ei ole ollut mahdollista. Seksuaalirikoksiin kuuluvat muun muassa raiskaus sekä lapsenraiskaus, seksuaalinen ahdistelu, seksuaalinen kajoaminen, seksuaalinen kajoaminen lapseen ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin. (Laki rikoslain muuttamisesta 723/2022 luku 20) Seksuaalirikoksista on usein olemassa niin kutsutun perusmuotoisen rikoksen lisäksi törkeä tai lievä tekomuoto (Piha, 2023, s. 36).

Seksuaalirikoksia koskeva lainsäädäntö muuttui vuoden 2023 alusta voimaan tulleen uudistuksen myötä. Uudistuksella suojataan jokaisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta. (Piha, 2023, ss. 35–36) Tärkein ja olennaisin uudistus koskee raiskauksen määritelmää, joka lakimuutosten jälkeen perustuu suostumukseen. Raiskaukseksi määritellään sukupuoliyhteys sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Toisen henkilön on ilmaistava

vapaaehtoisuutensa eli suostumuksensa sanallisesti, käytöksellään tai muulla selkeällä tavalla. Vapaaehtoiseksi ei myöskään voida kutsua henkilöä, joka pakotetaan seksuaaliseen kanssakäymiseen väkivalloin tai uhkaamalla tai joka ei ole pystynyt ilmaisemaan tahtoaan. Seksuaaliväkivallan uhri ei aina pysty puolustautumaan tilanteessa. Seksuaaliväkivallan kohteeksi joutunut henkilö voi myös passivoitua tai jähmettyä. Tämän vuoksi seksuaalinen väkivalta, kuten raiskaus, voi tapahtua ilman fyysisiä väkivallan tekoja, vakavaa pelottelua tai muuta uhrin heikkouden tilaa, kuten esimerkiksi päihtymystilaa tai tajuttomuutta. (Oikeusministeriö, 2023) Raiskauksessa seksuaaliväkivallan teon kohteena olevan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukataan vakavimmalla tavalla (Ojala, 2022, s. 3).

Seksuaalinen ahdistelu koskettelemalla on ollut ennenkin rangaistavaa. Lakiuudistuksen myötä ahdisteluksi määritellään myös muulla tavalla tehdyt seksuaaliset ahdisteluteot, mikäli ne voidaan määritellä yhtä vakaviksi kuin koskettelu. Seksuaalista ahdistelua voi olla toisen henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaava puhe, seksuaalisen viestin tai kuvan esittäminen tai lähettäminen, seksuaalisen kuvan ottaminen tai itsensä paljastaminen. Uuden seksuaalirikoslain mukaan seksuaalista ahdistelua on myös toisen henkilön ei-toivottu fyysinen koskettelu. Ahdistelua voivat olla myös seksuaalisen kanssakäymisen ehdottelu toisen henkilön selkeistä vastusteluista huolimatta, seksuaalisen kuvan tai viestin lähettäminen tai sukupuolielimen paljastaminen. (Oikeusministeriö, 2023)

Seksuaalisessa kajoamisessa kysymys on muusta teosta kuin sukupuoliyhteydestä, ja seksuaalisen hyväksikäytön kohdalla kysymys on siitä, että tekijä taivuttaa muussa kuin raiskauksen tarkoittamassa olosuhteessa uhrin tekoon asemaansa hyväksikäyttäen. Eräs lakiuudistuksen keskeinen muutos on myös se, että sukupuoliyhteyden määritelmää on laajennettu koskemaan myös tiettyjä suulla tai sukuelimellä tapahtuvia kosketteluja. (Ojala, 2022, ss. 2–3)

Uudistetun seksuaalirikoslain mukaan myös seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen on rangaistava teko. Tämä tarkoittaa, että kuvaa, videota tai muunlaisia kuvatallenteita ei esitetä tai levitetä niin, että teko loukkaa toisen henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Laki rikoslain muuttamisesta luku 20 § 7) Teko on rikos, vaikka kuva tai muu tallenne olisi otettu siinä esiintyvän henkilön suostumuksella. Jos seksuaalinen kuva on otettu ilman siinä näkyvän henkilön selkeää suostumusta, teosta saatetaan rangaista esimerkiksi seksuaalisena kajoamisena tai ahdisteluna. (Oikeusministeriö, 2023)

Vapaaehtoisuuden puute ja henkilön itsemääräämisoikeus ovat siis keskeisissä rooleissa myös muissa seksuaalirikoksissa. Aiemmin esimerkiksi raiskauksen määrittelyssä

painotettiin sitä, oliko tilanteessa ollut väkivallan uhkaa tai muuta uhkailua tai oliko teon uhri ollut erityisessä heikkoudentilassa. Uudistetussa seksuaalirikoslaissa keskeistä on uhrin oma tahto. Tämä parantaa seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneen asemaa kaikissa rikosprosessin vaiheissa. Lakiuudistuksen myötä myös seksuaalirikosten rangaistukset ankaroituvat. (Oikeusministeriö, 2023) Esimerkiksi raiskauksen perusmuotoinen rangaistusasteikko pysyi entisellään, mutta sen tunnusmerkistön laajenemisen myötä asteikon soveltamisala laajenee. Raiskauksesta voidaan tuomita 1–6 vuoteen vankeutta eikä siitä tunneta niin sanottua lievää muotoa. (Strömberg, 2022)

Myös moniin aiemmin seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistaviin tekoihin sovelletaan lakiuudistuksen myötä raiskaussäännöstä. Ehdollinen tuomio on edelleen mahdollinen, mikä on aikaansaanut vastalauseita. Seksuaalinen kajoaminen korvaa rikosnimikkeenä aiemmin seksuaalisen tekoon pakottaminen- nimikkeen, ja samalla myös rangaistukset ko. teosta ankaroituvat. Aiemmin seksuaaliseen tekoon pakottamisesta saattoi saada sakkorangaistuksen tai enintään kolme vuotta vankeutta, nyt lakiuudistuksen myötä rangaistus seksuaalisesta kajoamisesta on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. (Laki rikoslain muuttamisesta 723/2022)

6 Seksuaalirikosten uhreille suunnatut tukipalvelut

Seksuaalirikosten uhreille suunnattuja tukipalveluita tarjoavat Lounais-Suomen alueella monet eri tahot. Heti tai mahdollisimman nopeasti tapahtuneen seksuaaliväkivallan teon jälkeen poliisiin lisäksi tärkein auttava taho on seri-tukikeskus, joka on seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden henkilöiden tuki- ja hoitoyksikkö kaikille yli 16-vuotiaille sukupuoleen katsomatta. Seri-lyhenne muodostuu sanasta seksuaalirikos. Seri-tukikeskuksista uhri saa oikeuslääketieteelliset tutkimukset, tarvittavat lääkkeet, rokotukset sekä jälkiehkäisyyn, minkä lisäksi hänelle on tarjolla muun muassa traumatukea, ohjausta muihin erityispalveluihin sekä psykologista neuvontaa. (THL, 2023c) Rikosilmoituksen tekeminen ei ole edellytys hoidon saamiseksi, vaikka ilmoituksen tekoon kannustetaan (Korjamo, 2022, s. 13).

On erityisen tärkeää, että uhri voi saada tarvitsemansa avun ja tuen yhdestä paikasta ja että hänet voidaan ohjata mahdollisimman nopeasti muihin avun ja tuen tarpeen mukaisiin erityispalveluihin. Mitä pikaisemmin seksuaaliväkivallan uhri pääsee akuuttivaiheessa hoitoon, sitä nopeammin hänen toipumisprosessinsa voi alkaa. Tukikeskukseen voi mennä itse, läheisen kanssa tai viranomaisen ohjaamana. Seri-tukikeskuksia on Suomessa yhteensä 24 eri paikkakunnalla ja kaksi niistä sijaitsee Lounais-Suomessa ja Satakunnassa.

(THL, 2023c) Rikosuhripäivystys tekee tiivistä yhteistyötä seri-tukikeskusten kanssa (Rikosuhripäivystys, henkilökohtainen tiedonanto, n.d.).

Seksuaalirikoksen uhri tarvitsee paljon tukea toipuakseen kokemastaan. Seksuaaliväkivallan kokeminen voi aiheuttaa erilaisia oireita, kuten uni- ja keskittymisvaikeuksia, ahdistusta, mielialan laskua sekä muutoksia ajatuksissa ja toimintatavoissa. Fyysisten vammojen hoitamisen ja oikeuslääketieteellisten tutkimusten jälkeen uhri voi saada keskusteluapua seri-tukikeskusten lisäksi omalta terveysasemalta, opiskelija- tai työterveyshuollon kautta tai yksityisiltä palveluntarjoajilta. Lyhytaikaista keskusteluapua seksuaaliväkivaltakokemukseen liittyen voi saada myös eri järjestötoimijoilta. (Nipuli ym., 2017)

Lounais-Suomen alueella tällaisia tahoja ovat Turun Kriisikeskuksen Koski-seksuaaliväkivaltatyö, Turun Tyttöjen talon seksuaaliväkivaltatyö, Kriisikeskus Ankkuripaikk'Raumalla sekä Salon Kriisikeskus Etappi. Turun seudun eri toimijat ovat koonneet seksuaaliväkivaltaa kokeneelle henkilölle tukipalveluita tuottavat tahot palvelukarttaan, joka löytyy sekä verkosta että printtimateriaalina (Kuva 1). Valtakunnallisia tukipalveluita tarjoavat Raiskauskriisikeskus Tukinainen, puhelinpalvelut Naisten linja ja Nollalinja sekä Helsingin Poikien Talon seksuaaliväkivaltatyön päivystävä puhelin. (Rikosuhripäivystys, henkilökohtainen tiedonanto, n.d.)

Kuva 1. Seksuaaliväkivaltaa kokeneen palvelukartta Turun seudulla. (Mielenterveysseurat, n.d.)

7 Aiemmat tutkimukset

Suoraan tutkimusaiheeseen liittyviä muita tutkimuksia oli melko haastavaa löytää, sillä seksuaalirikoslain uudistus tuli voimaan vasta noin vuosi sitten, mikä omalta osaltaan selittää aiempien tutkimusten rajallisen määrän. Tässä luvussa avataan kolmea mielestäni olennaista tutkimusta, jotka käsittelevät lakiuudistusta niin yhteiskunnallisen keskustelun kuin yksilön näkökulmasta. Näitä tutkimuksia ovat Minni Leskisen (2022) väitöskirja *Seksuaalinen itsemääräämisoikeus – Rikosoikeuden muutos ja feministisen oikeusfilosofian mahdollisuus*, Riina Korjamon (2023) toimittama *Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen-loppuraportti* sekä Liisa Siivarin (2023) kandidatuksi *Kun dick piceistä tuli laittomia – kriittinen diskurssianalyysi seksuaalirikoslain uudistukseen liittyvästä uutisoinnista*.

Leskisen (2022, ss. 226, 12) väitöskirja käsittelee seksuaalirikoslain uudistusta oikeusfilosofisesta näkökulmasta käsin. Väitöskirjassa seksuaalirikoslain uudistusta tarkastellaan rikosoikeuden perustehtävästä käsin: rikosoikeudellisten prosessien tehtävänä on epäoikeudenmukaisuuden vastustaminen ja siten epäoikeidenmukaisista teoista rankaiseminen. Tutkija pohtii seksuaalirikosoikeutta tekijän, uhrin ja lainsäätäjän välisenä, jännittyneenäkin, suhteena ja kysyy, vastaako se, mitä epäilty joutuu käymään läpi syytettynä ollessaan ja mahdollisen rangaistuksen saadessaan, sen kaiken vääryyden, jonka uhri on joutunut kokemaan? Kuinka uhrille tapahtunut vääryyden kokemus käsitteellistetään ja kuinka se voidaan siirtää lainsäädäntöön? Seksuaalirikoslain uudistus nähdään väitöskirjassa historiallisena muutoksena, jolla on suuri merkitys siihen, kuinka väkivalta muotoutuu seksuaalirikosoikeuden viitekehyksessä. Enää väkivaltaa ei nähdä keinona teon toteuttamiseksi vaan teko itsessään, eli toisen henkilön tahdon tai suostumuksen ohittaminen, on seksuaaliväkivaltaa.

Leskisen (2022, ss. 118–120, 235) väitöstutkimuksen mukaan seksuaalirikoslain uudistus keskittyy niin sanottuun affirmatiiviseen eli myöntyvään suostumukseen, mutta tälle suostumukselle ei ole määritelty erityisen tarkkoja pätevyyskriteereitä ja että suostumuksen ilmaisuksi riittänee se, että uhrilla on ollut kohtalainen mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta. Seksuaalinen itsemääräämisoikeus tulisi siis määritellä nykyistä tarkemmin lainsäädännön keinoin, jotta vapaaehtoisuuteen liittyvää tunnusmerkistöä voitaisiin tarkastella luotettavammin. Leskisen väitöskirjassa suorittama suostumuksen määritelmän tarkastelutyö on olennainen sekä tutkimukseni että seksuaaliväkivallan uhrien tukipalveluissa esiin tulevien teemojen vuoksi, sillä suostumus ja sen toteutuminen ovat kummankin tehtävän keskiössä.

Korjamon (2023, s. 10) toimittama Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen-tutkimusraportti on valtioneuvostolle laadittu, vuosina 2020–22 toteutetun tutkimuksen loppuraportti, joka selvitti seksuaalirikosten uhrien taustatekijöitä ja tukipalveluihin ohjautumista sekä rikosilmoituksen tekoon ja rikosprosessiin etenemiseen liittyviä tekijöitä. Julkaisu toteutettiin yhtenä osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Itse tutkimushanke toteutettiin kumppanuusyhteistyönä, ja sen vastaavana organisaationa toimi HUS Naistentaudit ja synnytykset, Seri-tukikeskus. Tutkimusryhmän muina osapuolina toimivat TYKS, KYS, TAYS ja OYS Seri-tukikeskukset sekä THL, Åbo Akademi, Kättilöliitto sekä poliisi.

Tutkimushankkeen tavoitteena oli löytää niitä tekijöitä, joihin vaikuttamalla voitaisiin ennaltaehkäistä seksuaaliväkivaltaa, suojata riskiryhmässä olevia henkilöitä, vähentää uhrien haavoittuvuutta sekä kohdistaa riittäviä sekä oikea-aikaisia hoito- ja tukitoimenpiteitä oikealla tavalla. Tutkimus oli kyselytutkimus, joka toteutettiin verkkokyselynä Survey Analytics -sovelluksen avulla. Tutkittaville lähetettiin kutsu tutkimukseen tekstiviestillä, joka sisälsi linkin kyselylomakkeelle. Ennen kyselyyn vastaamista tutkimukseen osallistuvat henkilöt lukivat tutkimustiedotteen ja antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Kyselyyn vastasi 235 tutkimuskutsun saanutta henkilöä eli noin 29 prosenttia kaikista kutsun saaneista. Valtaosa vastanneista henkilöistä oli naisia, ja heidän keskimääräinen ikänsä oli 24 vuotta. (Korjamo, 2023, s. 52)

Vaikka tutkimushanke on tehty ennen vuoden 2023 seksuaalirikoslain uudistusta, antaa se kattavaa tietoa seksuaalirikosten uhrien kokemuksista rikosprosessiin ja tukipalveluihin liittyen. Tutkimusraportista ilmeni, että tutkimukseen vastanneilla oli aiempia kokemuksia, joita voidaan pitää väkivaltatilanteille altistavina tekijöinä. Joka toinen (50 %) kyselyyn vastanneista oli kokenut seksuaaliväkivaltaa jo aiemmin elämässään ja yhtä moni vastaaja oli joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi. Tukipalveluiden riittävydestä kysyttäessä vastanneet kertoivat kaivanneensa kattavampia tukipalveluita, kuten oikeudellista neuvontaa tai psykologin palveluita. Tutkimusraportissa todetaan, että oikeusprosessi vaikuttaa ihmisen elämään ennen kaikkea psyykkisesti, mutta myös taloudellisesti ja sosiaalisesti. Monelle uhrille aiheutuu reaktiivisia häiriöitä tai sopeutumishäiriöitä, jotka ovat aiheutuneet ajankohtaisesta, mieltä järkyttäneestä elämäntapahtumasta. Tällaisia reaktioita ovat muun muassa masentuneisuus, ahdistuneisuus, univaikeudet sekä voimakkaat tunnereaktiot. (Korjamo, 2023, ss. 22–28, 52)

Tutkimusraportin toimenpidesuosituksissa ovat seksuaaliväkivallan uhrien tukipalvelut suuressa roolissa. Suositusten mukaan Seri-keskuksen asiakkaille tulisi lisätä uhreille

suunnattuja oikeudellisia neuvontapalveluita. Tietoa rikosprosessin eri vaiheista ja mahdollisesta maksuttomasta oikeusavusta tulee olla saatavilla rikosprosessin alusta lähtien ja tiedon on oltava saatavilla tasavertaisesti. Tukipalveluiden tulee myös olla saatavilla riittävän pitkään, sillä myös rikosprosessit ovat pitkiä. Tutkimusraportin suosituksissa mainitaan myös, että ammattilaisia sosiaali- että terveydenhuollossa, poliisissa ja tuomioistuimissa tulisi kouluttaa kohtamaan seksuaaliväkivallan uhreja traumainformoidusti eli niin, että ammattilaiset ymmärtäisivät kuinka emotionaalinen tai psyykkinen trauma vaikuttaa ihmisen kykyyn toimia ja että he osaisivat suhtautua näihin vaikeisiin tai traumatisoiviin kokemuksiin inhimillisesti sekä myötätuntoisesti. (Korjamo, 2022, s. 59)

Siivarin (2023) kandidatuksi Kuntien seksuaalirikosten uuden lain uudistuksesta – kriittinen diskurssianalyysi seksuaalirikoslain uudistukseen liittyvästä uutisoinnista valikoitui yhdeksi taustatutkimusmateriaalin osaksi siksi, että sen kautta voidaan arvioida, millä tavoin tiedotusvälineet sekä muu media ovat uutisoineet seksuaalirikoslain uudistuksesta ja millaisen kuvan tämä uutisointi on antanut esimerkiksi seksuaalirikoksen uhrin asemasta rikosprosessissa. Median välittämällä viestillä saattaa olla suora vaikutus uhrien käsityksiin omista mahdollisuuksistaan saada oikeutta sekä siihen, kuinka seksuaaliväkivallan uhrin arvioivat omien voimavarojensa riittävän rikosprosessin ajan.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia valtaa ja vallan esiintymistä seksuaalirikoslain uudistusta käsittelevässä uutisoinnissa. Siivarin (2023, ss. 12–13, 27) mukaan seksuaalirikollisuudessa ja väkivallassa valta on aina läsnä, mukaan lukien sanassa **väkivalta**, mikä viittaa suoraan vallankäyttöön. Hänen mukaansa valta näkyy muun muassa niissä tavoissa, kuinka asioista kirjoitetaan uutisvälineissä ja mediassa sekä siinä, millainen merkitys tietyille asioille yhteiskunnassa annetaan. Tutkielman aineistona käytettiin seksuaalirikoslainsäädännön uudistukseen liittyviä uutisartikkeleita, jotka olivat kaikki julkaistu ajalla tammikuu 2022–joulukuu 2022, lakiuudistuksen voimaantuloa edeltävälle vuodelle. Artikkelit olivat kaikki verkossa julkaistuja ja niitä oli yhteensä 13 kappaletta. Suurin osa uutisartikkeleista käsittelee seksuaalirikoslain konkreettisia muutoksia, kuten suostumusperusteisuutta, seksuaalisen häirinnän rikosnimikkeeseen liittyvää laajennusta sekä lapsiin kohdistuneista rikoksista saatujen rangaistusten ankaroitumista. Uutisartikkelit sisälsivät eri alojen asiantuntijoiden lausuntoja.

Tutkimuksessa tutkija tulee siihen johtopäätökseen, että useista uutisartikkeleista nousi esiin seuraavat diskurssit eli teemat: tekijän häivyttävä diskurssi, sukupuolen oletukseen liittyvä diskurssi, taakkaan liittyvä diskurssi sekä vähättelevä diskurssi. Tekijän häivyttämiseen liittyvät artikkelit korostivat tekijän näkymättömyyttä, mikä kadotti vahvasti teeman vakavuutta

ja merkityksellisyttä. Uutisoinnista jäi tutkijan mukaan pois myös intersektionaalinen näkökulma eli se, kuinka moninainen seksuaalirikosten uhriksi joutuvien ihmisten joukko on. Eri seksuaalivähemmistöjen tai binäärisen sukupuolimääritelmän ulkopuolelle jäävien ihmisten roolia ei käsitelty uutisartikkeleissa laisinkaan. (Siivari, 2023, s. 28)

Seksuaaliväkivallan uhreille erityisen merkityksellinen oli edellä mainittu taakkadiskurssi, joka luo negatiivista vaikutelmaa seksuaalirikoslain uudistuksesta ja korostaa muun muassa uhrin vaikeaa asemaa kuulusteluissa, suostumuksen selvittämiseen liittyvää kuormitusta sekä uhrin että viranomaisten osalta ja rikosprosessien vaikeutumista. Tutkimuksen mukaan kaikki tämä saattaa vaikuttaa ratkaisevasti siihen, että rikoksen uhri jättää rikosilmoituksen tekemättä. Tutkijan mukaan tällainen diskurssi voi pahimmillaan tukea rikoksen uhrien ideologista käsitystä alistaisesta asemastaan sekä siitä, että yhteiskunta ja poliisi eivät tue heitä tai että he voivat olla jopa taakka yhteiskunnalle ja viranomaisille. Diskurssiin liittyy valtava riski siitä, rikoksen uhrin jäivät ilman apua. (Siivari, 2023, ss. 27–30)

8 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa avaan tutkimuksen eri vaiheet. Tutkimuksen vaiheita olivat tutkimuksen suunnittelu, tutkimuksen toteutus valittuja tutkimus- ja analyysimenetelmiä käyttäen sekä tutkimustulosten tarkastelu, joita avaan tarkemmin luvussa yhdeksän. Tutkimus on luonteeltaan tutkimuspainotteinen laadullinen tutkimustyö.

8.1 Tutkimuksen tavoite

Opinnäytetyössä selvitettiin, kuinka tammikuun 1. päivänä 2023 voimaan tullut seksuaalirikoslain uudistus näkyy tilaajan tukipalveluissa eli asiakastyössä, yhteydenotoissa tai neuvontatilanteissa. Tutkin, kuinka seksuaalirikoslain uudistus tulisi ottaa huomioon palvelupisteillä tehtävässä asiakastyössä tai tukipalveluita kehitettäessä. Tämä tieto auttaa uhreja auttavia ammattilaisia ja vapaaehtoisia toimimaan seksuaaliväkivallan uhrin oikeuksia edistävällä tavalla ja huomioimaan tarvittavat asiat niin neuvonta- kuin tukityössä. Tutkimuksen kautta saatua tietoa tullaan käyttämään palveluiden kehittämisessä sekä koulutustilanteissa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Millä tavoin seksuaalirikoslain uudistus on vaikuttanut palvelupisteen seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuihin tukipalveluihin?
2. Kuinka seksuaalirikoslain uudistus tulisi ottaa huomioon seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuissa tukipalveluissa?

Seksuaaliväkivallan uhrilla tarkoitan tässä tutkimuksessa täysi-ikäistä henkilöä. Uhri-sanaa käytettäessä en määrittele onko kysymyksessä nais- tai miesoletettu henkilö tai ei-binäärinen tai muunsukupuolinen henkilö. Rajasin alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset pois tutkimuksen aihepiiristä, sillä lapsiin ja alaikäisiin nuoriin kohdistuneet seksuaaliväkivallan rikosprosessit etenevät rikoslain ja lastensuojelulain edellyttämien ilmoitusvelvollisuuksien ja toimintatapojen mukaisesti. Tutkimuksen yhtenä aiheena olevat, esimerkiksi rikosprosessin aloittamiseen liittyvät valinnat tai päätökset eivät täten koske alaikäisiä henkilöitä. Suurin osa alaikäisistä seksuaalirikosten uhreista ohjautuvat RIKUn palveluihin viranomaisten kautta. (Rikosuhripäivystys, henkilökohtainen tiedonanto, n.d.)

8.2 Aineiston hankinta

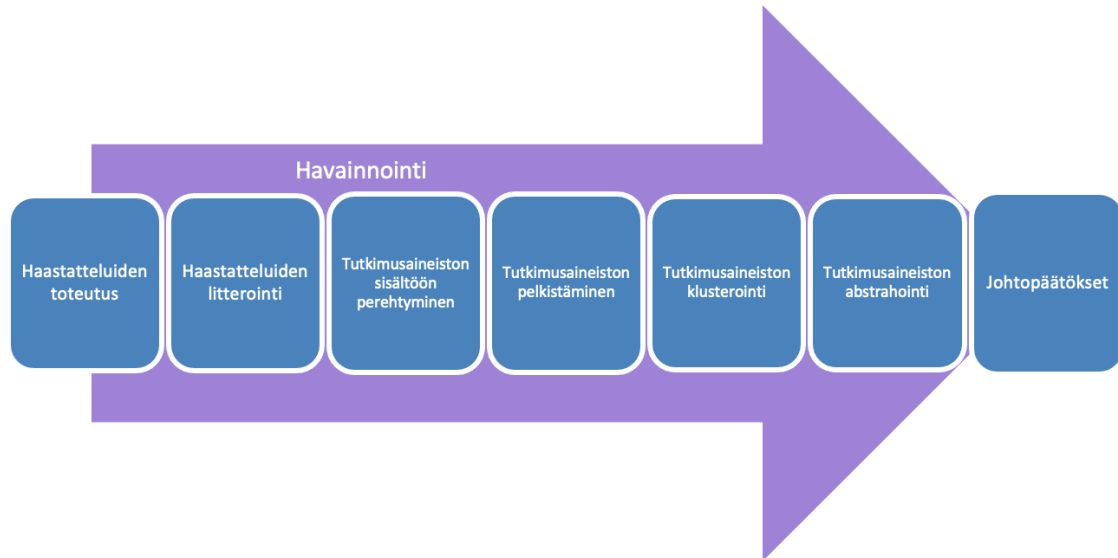
Hankin tietoa teemahaastatteluiden sekä havainnoinnin avulla. Keräsin haastatteluiden avulla kokemuspohjaista tietoa asiakastyötä tekevilta työntekijöiltä. Haastatteluaineistoa kertyi viideltä henkilöltä. Lähetin kysymykset haastateltaville hyvissä ajoin ennen sovittua haastatteluajankohtaa, jotta haastateltavilla oli mahdollisuus valmistautua haastattelutapaamista varten. Tämä säästi aikaa itse haastattelutilanteessa. Haastattelukysymyksiä oli kolme ja kaikki kysymykset olivat avoimia kysymyksiä (Liite 1).

Keräsin tutkimusaineistoa kahden kuukauden aikana ajalla lokakuu–marraskuu 2023. Suoritin havainnointia työni ohessa ja kirjasin tutkimuskysymyksiin liittyviä huomioita tutkimuspäiväkirjaani. Kvalitatiivisen tutkimuksen mukaisesti keräsin aineistoa monissa eri vaiheissa ja rinnakkaisesti eri menetelmin, ja tämän vuoksi suoritin aineistolähtöistä sisällönanalyysejä jo tutkimusprosessin eri vaiheissa (Kuva 2).

Tutkimus oli kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto koottiin luonnollisessa ympäristössä ja todellisissa tilanteissa (Hirsjärvi & Remes & Saajavaara, 2009, s. 164). Haastattelun teemat olivat linjassa tutkimukseni aiheen kanssa. Näitä teemoja olivat seksuaalirikoslain uudistus, seksuaaliväkivallan uhrien tukityössä sekä organisaation palveluissa näkyvät teemat tai ilmiöt sekä tukipalveluiden kehittämisen kohteet edellä

mainitun lakiuudistuksen voimaantulon jälkeen. Molemmat tutkimusmenetelmät antoivat tietoa tutkimukseni aiheista ja kohteista luotettavasti ja toistettavasti.

Kuva 2. Opinnäytetyön toteutusvaiheen tutkimusprosessi.

8.3 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Valitsin haastattelun aineiston hankintamenetelmäksi siksi, että arvioin sen toimivan parhaiten tilanteessa, jossa toivoin saavani kokemukseräistä tietoa henkilöiltä, jotka tietävät tutkimukseni aiheesta oman työnsä kautta. Haastattelun etu menetelmänä tutkimusta tehdessä on, että haasteltaviksi voidaan valikoida juuri ne henkilöt, joilla tiedetään olevan kokemusta tai muuta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä tai aiheesta (Puusa, 2020a, s. 106). Kyseessä oli vuorovaikutustilanne, jossa haastattelun kautta voidaan saada tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa. Teemahaastattelu sopi tutkimukseni päämenetelmäksi myös siksi, että näin aineiston keruuta voitiin säädellä joustavasti tilanteen ja saatujen vastausten mukaan. Haastattelutilanteessa on mahdollista kysyä tarkentavia kysymyksiä ja muokata haastattelukysymysten järjestystä sekä muotoa käytävän keskustelun mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, ss. 102, 207–208)

Haastateltavana oli viisi henkilöä. Teemahaastatteluiden aiheina olivat 1.1.2023 voimaan tullut seksuaalirikoslain uudistus, seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuissa tukipalveluissa näkyneet teemat ja ilmiöt sekä tukipalveluiden kehittämisen kohteet edellä mainitun

lakiuudistuksen voimaantulon jälkeen. Haastattelut toteutettiin ajalla 30.10.–8.11.2023. Haastateltavat suhtautuivat tutkimukseen ja tutkimuksen kohteena olemiseen myönteisesti. Haastatteluiden varsinainen toteutus sujui hyvin ja pysyimme etukäteen suunnitelluissa aikatauluissa. Kaksi haastattelua jouduttiin siirtämään työtehtävien uudelleen järjestämisen vuoksi. Haastattelut toteutettiin verkon välityksellä ja haastattelutilanteet tallennettiin analyysivaihetta varten. Avaan aineiston analyysivaihetta tarkemmin luvussa 8.5.

Anu Puusan (2020a, s. 112) mukaan teemahaastattelu on lähtökohtaisesti hyvin vapaamuotoinen ja joustava haastattelumenetelmä, jossa haastateltavaa kannustetaan puhumaan aihepiiristä varsin vapaasti. Näin tapahtui myös tätä tutkimusta tehdessä. En rajoittanut tai rajannut keskustelua liikaa, vaan uskoin saavani tarpeeksi aineistoa vapaamuotoisen mutta tietyn teeman äärellä käydyn keskustelun kautta. Käytin kysymyksiä viitoittamaan keskustelua, mutta annoin haastateltavalle oikeuden kertoa asiasta omalla tavallaan, tietynlaisen aikataulun puitteissa tietenkin. Haastateltavat kertoivat valmistautuneensa haastattelutilannetta varten pohtimalla tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja etukäteen ja kysymyksiin vastaaminen tapahtui yhteisen keskustelun lomassa. Varsinaisiin tutkimuskysymyksiin liittyvän tiedon lisäksi keskusteluissa tuli esiin muitakin teemaan yhdistyviä ilmiöitä sekä aiheita.

Haastattelu sopi tutkimukseni tiedonhankintamenetelmäksi sen vuoksi, että näin voin olla suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavien henkilöiden kanssa ja koska voin näin kerätä aineistoa joustavalla tavalla keskustelun kautta. Valitsin haastattelun tutkimusmenetelmäksi myös siksi, että tiesin saavani vastaajiksi tarkoitetut henkilöt eli työntekijät mukaan tutkimukseen ja että minun on helppo tavoittaa heidät myös myöhemmin, mikäli haastatteluaineistoa tulisi täydentää. (Hirsjärvi ym. 2009, ss. 204–206)

Teemahaastattelun valintaa tutkimusmenetelmäksi puolsi myös se, että haastattelun vapaamuotoisuus antaa tilaa haastateltaville ja heidän näkemyksilleen. Teemahaastatteluihin pohjautuvaa aineistoa on melko luontevaa analysoida ja järjestää teemoittain. (Hyvärinen ym., 2023)

8.4 Havainnointi tutkimusmenetelmänä

Keräsin tutkimukseeni liittyvää tietoa oman työni ohella havainnoimalla omaa työympäristöäni, jonka tutkimusaiheeseen liittyvät tapahtumat, tilanteet tai keskustelut olivat olennaisia havainnoinnin kohteita. Havainnointi sopii hyvin laadullisessa tutkimuksessa käytettäväksi menetelmäksi ja erityisen hyvin se sopii muun muassa vuorovaikutuksen tutkimiseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Saan niin paljon tietoa tutkimukseni

aiheesta työpaikkani päivittäisen toiminnan kautta, että havainnoinnin poisjättäminen käytettävistä tutkimusmenetelmistä olisi ollut epäviisasta.

Havainnointi valikoitui tutkimusmenetelmäksi sen vuoksi, että havainnoin kautta tutkimuksen tekijä saa tietoa siitä, mitä todella tapahtuu. Havainnointi sopii myös tilanteisiin, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa ja nopeasti muuttuvia (Hirsjärvi ym. 2009, ss. 212–213).

Havainnointi on laadullisen tutkimuksen perusmenetelmä, jota voidaan käyttää systemaattisesti ja läpinäkyvästi toteuttaen sekä tutkijan omia valintoja perustellen. (Paalumäki & Vähämäki, 2020, s. 140)

Havainnointityöni oli osallistuvaa havainnointia, koska havainnointi tapahtui omalla työpaikallani. Toteutin havainnointia työntekijän roolista käsin eli niin, että suoritin ensisijaisesti työtehtävääni ja toimin toissijaisesti tutkimuksen tekijänä. Havainnoinnin kautta sain tietoa siitä, millä tavoin seksuaalirikoslain uudistus on vaikuttanut tilaajan seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuihin tukipalveluihin. Tein tarkan suunnitelman aineiston keruusta (Liite 2) ja pidin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjasin muistiin kaiken, minkä oletin olevan olennaista tietoa tutkimuksen myöhemmissä vaiheissa.

Paalumäen ym. (2020, s. 136) mukaan tutkimuksen tekijän on tärkeää tehdä muistiinpanoja riittävästi, riittävän tarkasti ja johdonmukaisesti, jotta muistioita on helppo käyttää ja hyödyntää tutkimuksen analyysivaiheessa. Toteutin havainnointia ajalla 12.10.–17.11.2023. Havainnoin työpaikallani tapahtuvia vuorovaikutustilanteita, kuten kokouksia, keskusteluja sekä koulutuksia. Kaikki havainnointitilanteet kohdistuvat organisaation sisäisiin vuorovaikutustilanteisiin, ja muut työntekijät olivat tietoisia havainnoinnin kohteena olemisesta.

Menetelmänä havainnointia on kritisoitu sen vuoksi, että havaintoja tekevä henkilö voi häiritä havainnoitavaa tilannetta tai vaikuttaa siihen omalla läsnäolollaan. Tämän lisäksi haasteena saattaa olla se, että havaintoja voi olla vaikeaa tallentaa välittömästi, jolloin ne saattavat muuttua tutkijan mielessä ennen niiden kirjaamista. (Saaranen-Kauppinen ym., 2006) Oma näkemykseni on, että läsnäoloni ei vaarantanut tutkimustilanteita, sillä läsnäoloni ja toimintani tutkimusympäristössä on vakiintunutta. Suhtauduin omaan toimintaani kriittisesti ja sitä reflektoiden. Olen myös tottunut kirjaamaan työhöni liittyvistä asioista ylös vasta kyseisen tapahtuman päätyttyä, joten kyseinen dokumentointitapa oli minulle tuttu.

8.5 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen analyysivaiheen tärkeimpiä arvoja ovat systemaattisuus, avoimuus, tarkistettavuus sekä perusteltavuus. Keskeisessä osassa ovat käytettyjen metodien kuvaukset sekä niiden jäljitettävyyden. Tutkijan keräämä aineisto pilkotaan osiksi tietyn menetelmän mukaisesti, jonka jälkeen se kootaan uudelleen yhdistelemällä tietoa ja tekemällä johtopäätöksiä. (Puusa, 2020b, ss. 145–146) Sisällönanalyysin tavoitteena on luoda selkeä ja sanallinen kuva tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on keskittyä siihen, millaisista asioista, aiheista tai teemoista kerätty aineisto kertoo eli mistä haastatellut henkilöt kertoivat tai mitä tutkimuspäiväkirjaan on kirjattu. Kaikesta aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja aineisto käydään läpi huolellisesti. (Vuori, 2023) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään aineistosta esiin tulevia käsitteitä ja saadaan sen myötä vastaus tutkimuskysymyksiin. (Tuomi ym., 2018, s. 127)

Kirjasin havainnoinnin kautta saatua tietoa tutkimuspäiväkirjaani säännöllisesti ja yhtä tiettyä dokumentointitapaa käyttäen. Kuuntelin ja litteroin tallennetut haastattelut ja perehdyin niiden sisältöön, jonka jälkeen tarkastelin koko tutkimusaineistosta, eli sekä tutkimuspäiväkirjasta sekä haastatteluiden kautta saadusta aineistosta, esiin tulevia niin kutsuttuja pelkistettyjä ilmauksia eli teemoja sekä niiden mahdollisia toistuvuuksia. Litteroinnilla tarkoitetaan esimerkiksi puhemuotoisen aineiston puhtaaksi kirjoittamista (Günther ym. 2023). Litteroinnin voi tehdä koko aineistosta tai valikointia käyttäen, kuten esimerkiksi etsimällä tutkimustehtävään liittyviä ilmaisuja (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123). Pelkistämällä aineistosta nostetaan esiin usein esiintyviä piirteitä eli toistuvuuksia sekä tutkimuksen tavoitteen kannalta keskeisiä kokonaisuuksia. Teemat ovat aineistossa toistuvia asioita. (Juhila, 2023)

Aineiston pelkistämisen jälkeen ryhmittelin eli klusteroin aineistoa etsimällä alkuperäisilmauksista samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tämän jälkeen laadin listan toistuvista ilmauksista ja ryhmittelin samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet omiksi luokikseen. Näin sain luotua alaluokkia, jotka nimettiin niiden sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Käsitteiden luokittelua jatkettiin yhdistelemällä alaluokkia, jolloin muodostui yläluokkia ja siitä edelleen pääluokkia, jotka lopuksi yhdistyivät yhteen luokkaan, joka on yhteydessä tutkimustehtävään. Kokosin luokittelun excel-työkaluun.

Sisällönanalyysin seuraavan vaiheen eli tutkimusaineiston käsitteellistämisen eli abstrahoinnin kautta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen informaatio. Tässä

vaiheessa tutkimus etenee aineiston tuottaman tiedon sisältämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja edelleen niiden pohjalta tehtyihin johtopäätöksiin. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi pohjautuu tutkijan tulkintaan sekä päätelmiin, joissa edetään kokemuksiin perustuvasta tutkimusaineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkimuksen kohteesta. (Tuomi ym., 2018, ss. 122–127) Tämän tutkimuksen aineiston analyysissä alaluokkia olivat tutkimustuloksissa toistuvat teemat, yläluokkia luvussa viisi tarkemmin esitetyt tutkimustulokset ja pääluokkia tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kautta tehdyt johtopäätökset. Aineiston sisällönanalyysistä laadittiin kuva, jotta analyysivaiheen eteneminen olisi selkeästi ymmärrettävissä (Liite 2).

9 Tulokset ja johtopäätökset

Tässä luvussa avaan teemahaastatteluiden sekä havainnoinnin kautta saadun aineiston pohjalta saatuja tutkimustuloksia. Sisällönanalyysivaiheessa suoritetun tutkimusaineiston luokittelun pohjalta ilmeni kaksi pääteemaa, joiden pohjalta voidaan tehdä tutkimuksen aiheeseen liittyviä johtopäätöksiä sekä vastata tutkimuskysymyksiin. Näitä teemoja olivat tukipalveluihin liittyvän tiedon lisääntyminen ja tukipalveluiden kehittäminen tiedon lisäämisen, asiakastyötä tekevien henkilöiden kouluttautumisen sekä eri verkostoissa tehtävän vaikuttamistyön kautta.

Teemahaastatteluita oli viisi, minkä lisäksi pidin tutkimuspäiväkirjaa koko tutkimuksen ajan ajalla 12.10.–17.11.2023. Tutkimuskysymyksiä oli kaksi: Millä tavoin seksuaalirikoslain uudistus on vaikuttanut tilaajan seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuihin tukipalveluihin ja kuinka seksuaalirikoslain uudistus tulisi ottaa huomioon seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuissa tukipalveluissa. Tutkimustulosten pääpaino on teemahaastatteluissa esille tulleissa asioissa ja niitä on täydennetty tutkimuspäiväkirjaan kirjatulla havainnoilla.

9.1 Seksuaaliväkivaltaan liittyvien asiakkuuksien määrä kasvussa

Haastateltavien melko yhtenäinen näkemys oli, että seksuaaliväkivaltaan liittyvien asiakkuuksien määrä on kasvanut lakiuudistuksen myötä. Vain yksi viidestä haastatellusta koki asiakasmäärän pysyneen melko samana. Asiakkaiden lukumäärän kasvun lisäksi myös seksuaalirikosten eri muodot ovat lisääntyneet, esimerkiksi verkossa tai sosiaalisessa mediassa tapahtuvat seksuaaliväkivallan teot sekä niiden uhriksi joutuminen ovat yleistyneet.

Kyllä vaan on näkynyt. Asiakasmäärä on lisääntynyt nimenomaan näihin suostumukseen perustuviin rikoksiin liittyen eli seksuaaliväkivaltaa on tullut enemmän ja nimenomaan niin, että ei välttämättä aiemman lain mukaan.

Vastaan niin, että aika vähän. On ehkä näkynyt vähän niin kun jos nyt miettii näitä muutoksia, mutta koska se prosessi on hidas siellä on varmasti semmosia mitkä on nyt tänä vuonna tapahtunut, niin ei ole vielä tullut tähän vaiheeseen.

Tämä on kyllä näkynyt ja mä sanoisin, että tietynlaiset niin kun poliisilta ohjautuvat seksuaalirikokset on jossain määrin näkyneet enemmän. Eli on näkynyt palvelupisteellä tai asiakkuuksissa.

Asiakasmäärien kasvua tukee myös tutkimuspäiväkirjaan merkityt havainnot, joiden mukaan ajalla 1.1.–31.10.2023 seksuaaliväkivallan vuoksi viiden eri palvelupisteen tukipalveluissa olevien asiakkaiden määrä oli 558 henkilöä, mikä on noin 25 prosenttia enemmän kuin samalla ajanjaksolla vuonna 2022 (~449 hlöä). Kaikista asiakkaista heidän osuutensa on noin 27 prosenttia. Asiakasmäärän kasvu on suurta, mikä saattaa haastateltavien mukaan johtua osaksi seksuaalirikoslain uudistuksesta ja osaksi siitä, että tietoisuus RIKUn palveluista on lisääntynyt sidosryhmien keskuudessa. Tätä tukee myös haastatteluissa esiin tullut tieto, jonka mukaan eri sidosryhmiltä, kuten poliisilta tai terveydenhuollosta tulleiden asiakasohjausten määrä on kasvanut.

Seksuaalirikoslain uudistuksen aiheuttamaa asiakasmäärien kasvua voidaan pitää melko todennäköisenä, sillä näin tapahtui esimerkiksi Ruotsissa, kun lakiuudistus tuli voimaan (Reinboth, 2020). Uudistus oli Suomessa odotettu ja siitä uutisoitiin laajasti. Haastateltavien mukaan se on madaltanut uhrien kynnystä tulla esiin seksuaaliväkivallan kokemusten vuoksi, vaikka rikosprosessin aloittaminen on edelleen monille hyvin pelottava asia. Muun muassa tämän vuoksi tutkimukseen osallistuneet henkilöt pitivät kasvokkain tapahtuvia tapaamisia erittäin tärkeinä. Seksuaaliväkivaltaa kokeneen ihmisen auttaminen edellyttää rauhallista ja turvallista tilaa sekä aikaa avoimelle sekä sensitiiviselle kohtaamiselle. Ammattilaisen empaattisuus, aito vuorovaikutus ja asiakkaan kunnioittava kohtaaminen edistävät vuorovaikutuksen onnistumista ja uhrin toipumista. (THL, 2023b)

9.2 Palveluihin ohjautuneet ovat tietoisia lakiuudistuksesta

Asiakkaiden tai yhteydenottajien kanssa käydyt keskustelut suostumuksesta, itsemääräämisoikeudesta tai omista rajoista olivat lisääntyneet lähes kaikilla palvelupisteillä.

Kaikkien paitsi yhden haastateltavan mukaan ihmiset ovat valveutuneita seksuaalirikoslain uudistuksesta sekä sen yksityiskohdista, kuten lisäyistä rikospykälistä. Keskustelua käydään muun muassa vapaaehtoisuudesta, tapahtuman olosuhteista kuten päihtymyksestä sekä lamaantumisesta tai vastentahtoisuuden ilmaisemisen vaikeudesta.

Osa on kyllä tosi valveutuneita itsekin, että onko se sitten herättänyt heidät tekemään rikosilmoituksen kun he on jotenkin perehtynyt itse siihen uuteen lakiin ja sitten he ovat joten havahtuneet että hei täähän olikin seksuaalirikos, että mä teen tästä ilmoituksen.

Ei, ei ole meidän asiakkaitten kanssa noussut keskusteluun, että kyllä se on sitten jos ne on ollut keskustelua, niin ne on ollut semmosia, että oon itse ottanut asian esille, että vaikka sä et ole pistänyt vastaan tai ollut niin siinä on silti voinut tapahtua rikos.

Ollut tapahtumia ilman väkivaltaa, tapahtumia ilman että on ilmaistu että ei halua. Eli puhutaan niin sanotusti jäätymisestä eli monenlaista.

Seksuaaliseen ahdisteluun liittyvät yhteydenotot, ohjaukset sekä asiakkuudet ovat lisääntyneet. Näitä huomioita tukee myös havainnoin kautta saatu käsitys, sillä seksuaalinen ahdistelu on ollut esillä myös tutkimuspäiväkirjan merkinnöissä. Seksuaalirikoslain uudistuksen myötä seksuaalisen ahdistelun määritelmä laajeni, mikä saattaa omalta osaltaan selittää ilmiötä. Sekä tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien että havainnointikirjausten mukaan varsinkin sanalliseen ahdisteluun, viestin tai kuvan lähettämiseen tai esittämiseen, kuvan ottamiseen ja ei-toivottuun seksuaalissävytteiseen ehdotteluun liittyvien yhteydenottojen määrät ovat kasvaneet. Tätä tukevat myös Tilastokeskuksen tilastot, joiden mukaan seksuaaliseen ahdisteluun liittyviä rikosilmoituksia tehtiin kuluvan vuoden tammi-syyskuussa 846 rikosilmoitusta. Ilmoitetuista ahdisteluista 247 tapahtui internetissä. Seksuaalisen kuvan luvattomasta levittämisestä tehtiin 99 rikosilmoitusta, joista 83 oli tehty internetissä. (Tilastokeskus, 2023a)

Mun mielestä tällaiset seksuaaliset ahdistelukokemukset niin koskettamalla tai kuvia lähettämällä niin ne on niinku lisääntyny. Missä oli kuvia lähetetty puolin ja toisin ja kiristysviesti sen päälle.

Seksuaalirikoksia on ollut semmoisia, joissa joku on joutunut verkon tai siis somen tai siis whatsappin tai ihan minkä vaan kanavan kautta seksuaalisen ahdistelun tai hyväksikäytön kohteeksi.

Siivarin (2023, s. 2) kandidutkielmassa Kun dick piceistä tuli laittomia käytiin läpi uutisvälineissä ja muussa mediassa julkaistuja uutisartikkeleita seksuaalirikoslain uudistuksesta. Tutkimuksen mukaan median rooli seksuaalirikosten sekä lakimuutoksen uutisoinnissa muokkaa voimakkaasti aiheista luotavia mielikuvia, mikä on omalta osaltaan saattanut lisätä RIKUn palveluihin hakeutuneiden tai ohjautuneiden henkilöiden tietoisuutta omista oikeuksistaan. Uutisointi on mahdollisesti myös madaltanut kynnyistä esimerkiksi rikoksesta ilmoittamiseen ja avun hakemiseen liittyen. Opinnäytetyöni tutkimusaineistosta esiin tullut tieto asiakkaiden suostumukseen, omaan rooliin tai viranomaisten seksuaaliväkivaltatilanteen arviointiin liittyvästä pohdinnasta yhdistyvät myös edellä mainitun tutkimuksen tuloksiin.

9.3 Huoli palveluiden riittävydestä

Kaikki haastateltavat ilmaisivat huolensa tukipalveluiden riittävydestä ja kattavuudesta. Henkistä tai emotionaalista tukea tarjoavia tahoja ei ole monia palvelupisteiden toimintaympäristössä, ja käyntien määrä on tietyissä paikoissa rajattua. Varsinaista seksuaaliväkivaltatyötä tekeviä ammattilaisia ei ole kuin yhdellä paikkakunnalla. Seri-keskusten merkitys seksuaaliväkivallan uhrin auttajana on haastateltavien mukaan hyvin suuri, mutta huolta aiheuttavat pitkät etäisyydet tiettyjen palvelupisteiden ja seri-keskusten välillä. Haastateltavat toivat esiin, että uhrin saattaa on vaikeaa hakeutua seri-keskukseen pitkien välimatkojen takaa. Näin saattaa käydä siitä huolimatta, että hän tietää sen olevan tärkeää akuutin avun, rikoksen ja terveydentilan selvittämisen sekä tapahtumasta selviytymisen kannalta.

On melkoinen kynnyks sinne seriin mennä, koska se vaatii kymmenien kilometrien siirtymän ja se ei ole kaikilla mahdollinen, se hankaloittaa sitä serin asiakkuutta. Se tekee sen jatkojutun haasteellisemmaksi kun ei ole pystynyt sinne seriin lähtemään sen akuutin tilanteen tai tapahtuman jälkeen, että kun on niin hajanainen ja rikkiäinen ja ahdistunut.

Matalan kynnyksen tukipalveluita tarvitaan haastateltavien mukaan lisää. Mieli ry:n ylläpitämien kriisikeskusten rooli emotionaalisen ja psykososiaalisen tuen tuottajana koetaan merkittäväksi. Kriisikeskuksiin pääse maksutta ja asiakastapaamiset järjestyvät melko

nopeasti. Yhteistyö kriisikeskusten kanssa koetaan mutkattomaksi ja asiakkaan saattaminen heidän palveluihinsa toimii hyvin. Yleisten tai julkisten mielenterveyspalveluiden tukkoisuus tunnistettiin haastateltavien keskuudessa. Aiheesta on myös useita kirjauksia tutkimuspäiväkirjassa. Ihmisten huonovointisuus, henkisen kuormituksen kasvu sekä hoitoon pääsyyn liittyvät haasteet näkyvät myös RIKUn palveluissa. Kriisikeskusten koetaan korvaavan julkisen sektorin mielenterveyspalveluiden ylikuormituksen aikaansaamaa tyhjiötä.

Seksuaalirikosten uhrien kanssa on äärettömän tärkeää kohdata kasvokkain.

Tarvitaan riittävät palvelut nimenomaan myös siellä henkisen avun puolella ja että ne olisivat matalalla kynnyksellä saavutettavia. Mä oon sitä mieltä, että riittävät resurssit tulisi taata myös näihin palveluihin, jotta asiakkaat ei joudu pitkään odottamaan ja jotta he saavat riittävän määrän niitä käyntejä siellä keskustelussa.

Olisi useampi semmoinen henkisen tuen paikka missä se saisi käsitellä sitä ja olla niin niitä puuttuu, sellaisia niin kun matalan kynnyksen paikkoja missä kohdataan se ihminen.

Kriisikeskuksesta saa kriisityötä suht nopeasti jos sille on niinku tarvetta.

Asiakas kokee että se hänen asia on niin hoidettavissa. Se on iso plussa.

Myös Korjamon (2023, s. 59) toimittamassa tutkimusraportissa ilmaistiin huoli seksuaalirikosten uhrien tukipalveluiden riittävydestä ja kattavuudesta. Tutkimusraportin suositusten mukaan uhreille suunnattuja oikeudellisia neuvontapalveluita tulee lisätä serikkeskuksen asiakkaille, ja tukipalveluiden tulee myös olla saatavilla riittävän pitkään, sillä myös rikosprosessit ovat pitkiä. Kyseiseen tutkimukseen vastanneet henkilöt olisivat myös kaivanneet laajempia tukipalveluita, kuten esimerkiksi tapaamisia psykologin kanssa.

Haastatteluissa tuli esiin toiveita vertaistuellisten ryhmien järjestämisestä. Moni haastatelluista koki, että ryhmämuotoisen tuen kautta seksuaaliväkivallan uhri voisi toipua kokemastaan vertaistuen ja kohtaamisen avulla. Vertaistapaamisten tulisi olla ammatillisesti ohjattuja sekä tavoitteellisia ja ryhmien suljettuja. Ryhmämuotoinen toiminta nähdään hyödyllisenä myös siitä syystä, että se saattaisi ehkäistä uhrin elämäntilanteen kriisiytymistä ja pitäisi hänet tukitoimien vaikutuspiirissä pidempään.

Sellaista niin kuin vertaisryhmätoimintaa. Ei ihan alkukriisin vaiheeseen, mutta se että se rikkoo kumminkin jotain semmoista, että ei se ole muutamilla niin kun psykan käynneillä hoidossa.

Saa kokemuksen että sä et ole yksin. Että on muitakin ketkä on kokenut ja pystyisivät sitä jakamaan. Muutaman kerran ryhmä milloin olisi joka kerta omat tavoitteet, suljettu ryhmä. Uskon että se voisi toimia.

Tätä tukevat myös aiemmat tutkimukset, sillä seksuaaliväkivallan uhrin kärsivät muun muassa työ- ja toimintakyvyn heikkenemisestä sekä parisuhteeseen tai perhe-elämään liittyvistä ongelmista. Seksuaaliväkivaltakokemuksen aiheuttamat vahingot saattavat näyttäytyä uhrin elämässä myös moninaisina päihde-, käytös-, mielenterveys-, ja ihmissuhdeongelmina tai vaikeana traumaoireiluna (Hannila, n.d., ss. 5–6; Nipuli ym. 2017, s. 2) Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden vertaisryhmässä keskeistä on ryhmätapaamisten avulla palauttaa luottamuksen ja turvan tunteita sekä lievittää häpeän ja yksinäisyyden kokemuksia. Suomessa on järjestetty monimuotoista vertaisryhmätoimintaa eri palvelujärjestelmissä, painottuen kuitenkin järjestöpuolelle. (Haasjoki & Kiuru, 2023, s. 305)

9.4 Rikosprosessiin toivotaan muutoksia

Haastatteluaineisto toi esiin tutkimukseen osallistuneiden toiveita nopeuttaa ja selkeyttää seksuaaliväkivaltaan liittyviä rikosprosesseja. Rikosprosessien tulisi muuttua lyhyemmiksi sekä sensitiivisemmiksi. Luvussa neljä avattiin rikosprosessin vaiheita eli tapahtumaketjua, joka alkaa rikosilmoituksen tekemisestä ja päättyy mahdolliseen oikeuskäsittelyyn.

Seksuaaliväkivaltaan liittyvät rikosprosessit ovat uhrille eli asianomistajalle raskaita, sillä tutkintaan liittyvät keskustelut ja muut toimet kohdistuvat hyvin sensitiiviselle ja yksityiselle elämänalueelle. Itse tapahtuma on saattanut olla järkyttävä ja rajoja rikkonut kokemus, josta toipuminen voi viedä vuosia. Kuten samassa luvussa mainitussa Amnesty Internationalin (2019, s. 49) laatimassa raportissa kerrotaan, hyvin monet seksuaalirikosten uhrin ovat kertoneet rikosprosessin olleen pelottava, uhrin syyllistävä ja henkisesti raskas kokemus.

Toivottavasti rikosprosessiajat lyhenisi. Niin tota kyllähän se on tosi haastavaa kun on niin pitkiä kaikin puolin että ei pysty arvioimaan mitenkään sitä ajallisesti että kuinka kauan kestää. Se on hankala paikka.

Monelta asiakkaalta tulee ikävää palautetta siitä, että on käynyt tekemässä sen rikosilmoituksen ja on jäänyt semmoinen olo, että se poliisi ei uskonut ja niin

kun vähätteli. Niin jos siinä luukulla kun hän on sen ilmoituksen käynyt tekemässä on tullut semmoinen olo niin voi olla, että hän vetää sen jutun.

Koko tutkimusaineiston kautta tuli esiin kehitysehdotuksia uhrin tukipalveluihin ohjaamiseen liittyen. Myös niin sanottuja yhden luukun palveluita kaivataan lisää. Olisi uhrin oikeuksien ja etujen mukaista, jos uhri ohjattaisiin tukipalveluiden avun äärelle heti rikosilmoituksen tekemisen yhteydessä eli ilmoituksen vastaanottava viranomaisen toimittaisi luvan saatuaan asianomistajan yhteystiedot RIKUun. Näin uhrilla olisi mahdollisuus päästä tuen piiriin mahdollisimman nopeasti tapahtuneen jälkeen.

Osassa tapauksista ohjaus tapahtuu vasta kuulusteluiden yhteydessä tai niiden jälkeen. Tutkimukseen osallistuneiden mukaan viranomaisen tekemä ohjaus on varmempi tapa huolehtia seksuaaliväkivallan uhrin tukitoimista, sillä uhrin harvoin ottavat itse yhteyttä, mikäli se on annettu heidän itsensä hoidettavaksi. Rikosprosessin alkuvaihe on hyvin intensiivinen ja voimavaroja kuluttava, kun uhri kohtaa poliisin ja omien läheistensä lisäksi eri tukipalveluiden, kuten esimerkiksi seri-keskuksen ja muun terveydenhuollon tai sosiaalityön ammattilaisia. (Rikosuhripäivystys, 2023a)

Tietysti toivoisi, että se asiakas ohjautuisi niin kun sieltä alkupaikasta ja se että ne tiedot välitetään eikä se jää sen asiakkaan vastuulle, mikä ei sillä hetkellä jaksaa. Eikä puolen vuoden päästä kun on ekat kuulustelut koska sitten on voinut sen ihmisen elämässä rikkoutua jo niin paljon.

Kaikki kun tulisi samalta luukulta niin se olisi asiakkaan kannalta ihan äärettömän tärkeää. Nythän se on vähän niin, että tämmönen meiltä tuleva tukitoimi on niin eri luukulla ja sitten se [terveys]keskuksessa on oma luukku ja sitten taas rikosprosessin puolella on omat luukut. Yksi yhteinen luukku mihin kaikki homma hoituisi ja siellä oltais kartalla koko ajan.

Haastatteluaineiston perusteella voidaan päätellä, että lakiuudistus on muuttanut poliisin toimintaa. Tämä näkyy myös tutkimuspäiväkirjan merkinnöissä. Niiden perusteella sekä poliisiohjaukset että poliisin kanssa tehtävä yhteistyö on lisääntynyt ja kehittynyt. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden mukaan poliisi ohjaa seksuaaliväkivallan uhreja tukipalveluihin kiitettävällä tavalla. Poliisi koetaan tärkeäksi ja olennaiseksi yhteistyökumppaniksi uhrien oikeusturvan sekä rikosprosessiin liittyvän tiedon lisäämisen kannalta. Enemmistöllä haastateltavista oli käsitys, että suurin osa Varsinais-Suomen ja Satakunnan poliisilaitoksista ovat ottaneet RIKUun ohjaamisen osaksi omaa työtään. Tosin

on tunnistettu, että ohjaukset saattavat myös olla riippuvaisia yksittäisen poliisiviranomaisen työn tekemisen tavoista.

Se minkä koen tosi hyvänä asiana on se, että poliisiohjaus lisääntyy koko ajan. Että poliisit ohjaavat aktiivisesti rikuun.

Jotenkin tuntuu ainakin, että se menee jotenkin aika lailla niinku tiettyjen poliisien mukaan, että osa ohjaa. Osa ei koskaan ohjaa, että mä ajattelin että on semmoisia yksittäisiä nimiä jotka on tosi aktiivisia.

Tutkimuksen mukaan rikoksen uhuriin oikeuksiin liittyvää tiedonantoa esimerkiksi avustajan hankintaan, rangaistus- ja vahingonkorvausvaatimuksiin ja lausuntojen tai muiden näyttöön liittyvien todisteiden toimittamiseen liittyen tulisi selkeyttää sekä tehostaa.

Seksuaaliväkivallan uhrien tulisi saada selkeää tietoa siitä, tarvitseeko uhri eli asianomistaja oikeusavustajan edustamaan itseään jo esitutinnan aikana tai onko oikeusavustaja läsnä vasta oikeuskäsittelyssä. Myös oikeusavustajilta toivotaan aktiivisempaa yhteydenpitoa asiakkaaseen.

Lakimiehiin tai juristin hankkimiseen tavallaan siihen selkeyttä, että asiakkaat saisivat sen kaiken tiedon. Tiedon myös valitsemaltaan lakimieheltä, mikä on oleellista ja tässä viittaa nyt esimerkiksi avustajamääräykseen joka seksuaaliväkivallan uhrilla on mahdollista saada jos hänellä on vaatimuksia rikoksiin liittyen ja muutenkin selkeyttä siihen, että miten toimitaan kun asiakas sinne lakimiehen puheille menee.

Riina Korjamon (2023, s. 59) mukaan tietoa rikosprosessin kulusta ja mahdollisuudesta maksuttomaan oikeusapuun tulee olla saatavilla rikosprosessin alusta lähtien ja tiedon on oltava saatavilla tasavertaisesti. Poliisi voi tietyissä tilanteissa hankkia oikeusavustajan paikalle heti kuulusteluihin ja näin tapahtuukin kiitettävällä tavalla. On kuitenkin tullut vastaan tilanteita, joissa viranomaiset ovat kertoneet uhrille hänen oikeudestaan oikeusavustajaan, mutta jättäneet avustajan hankinnan uhrin vastuulle. (Koivukangas, 2023, s. 301) Erot toimintatavoissa saattavat saada aikaan epäselvyyksiä neuvonta- ja tukityössä. Joidenkin asiakkaiden kohdalla oikeusavustajan läsnäolo heti esitutkintavaiheessa tukee heidän selviytymistään edellä mainitusta rikosprosessin intensiivisestä alkuvaiheesta.

9.5 Koulutuksilla lisää varmuutta työn tekemisen tapoihin

Tutkimuksen tuloksien perusteella seksuaalirikoslain uudistukseen liittyvän koulutuksen tarve on suurta. Haastateltavat kokevat omaavansa hyvät valmiudet seksuaaliväkivallan uhrien auttamiseen, mutta edellä mainittu uudistus oli suuri ja muutti tutkimukseen osallistuneiden työtehtävien luonnetta. Auttamis- ja tukityö perustuu kohtaamisen ja kuuntelemisen lisäksi tiedon antamiseen, mikä edellyttää työntekijältä jatkuvaa kouluttautumista, uuden informaation sisäistämistä sekä toimintaympäristön seuranta. Työn tekemisen tavat muokkautuvat jatkuvasti toimintaa ohjaavien toimintalinjojen sekä peruseriaatteiden mukaisesti, ja rikoslainsäädäntö on osa tätä.

Seksuaalirikoslain uudistukseen liittyvää koulutusta voisi haastateltujen mukaan järjestää säännöllisesti sekä työntekijöille että vapaaehtoisille tukihenkilöille. Lakimuutos oli merkittävä ja siihen liittyvän uuden tiedon sisäistäminen vie aikaa ja saattaa vaatia myös toistoja. Tutkimustuloksien kautta nousee esiin myös se, että koska työntekijöiden vapaaehtoisille tukihenkilöille tuottama ammatillinen ohjaus perustuu tiedon ja tuen antamiseen sekä tukityötä tekevän henkilön kokemusten reflektointiin, on työntekijöiden säännöllinen kouluttautuminen tärkeää myös tukihenkilöille annettavan ohjauksen kannalta.

No kokonaisuudessaan ja ylipäänsä meidän työssä koulutus on tärkeitä mutta näkisin että kun puhutaan vakavista rikoksista ja isosta uudistuksesta niin joku koulutus joka sisältyisi joka vuosi niin vähän muistuttamaan meitä siitä miten näiden asioiden kanssa työskennellään. Käytäisiin läpi vuosittain.

Suurin kehittämisen paikka olisi just se tietotaidon saaminen niin työntekijöille kuin vapaaehtoisille, että sitä vahvistettaisiin ja se olisi niinku säännöllistä. Joku nonstop- koulutus että säännöllisin väliajoin palattaisiin.

Alati muuttuva toimintaympäristö luo omat haasteensa neuvontatyön laadukkaalle toteuttamiselle. Eräs esimerkki tästä on digitaalisen väkivallan lisääntyminen. Verkossa tapahtuva seksuaaliväkivalta on hyvin yleistä. Seksuaaliväkivallan uhriksi voi joutua esimerkiksi erilaisilla sosiaalisen median sovelluksissa. (THL, 2023a) Digitaaliseen väkivaltaan tai vainoon liittyvät asiakkuudet ovat tutkimukseen osallistuneiden mukaan lisääntyneet, minkä vuoksi tähän teemaan liittyvät koulutukset koetaan tarpeellisiksi. Erilaisten sovellusten tai alustojen toimintaperiaatteisiin tai käyttöön liittyvä tieto olisi suureksi hyödyksi neuvontatyössä.

9.6 Johtopäätökset

Edellisessä luvussa esiteltyjen tutkimustulosten pohjalta voitiin tehdä seuraavanlaisia johtopäätöksiä: tietoisuus tilaajan tukipalveluista on lisääntynyt ja tukipalveluita tulisi kehittää tiedon lisäämisen, työntekijöiden kouluttautumisen sekä vaikutustyön avulla. Tämän lisäksi tutkimus osoitti, että seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuille tukipalveluille on suuri tarve asiakasmäärien sekä seksuaalioikeuksiin liittyvän tiedon lisääntyessä. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa voidaan tehdä päätelmiä, joiden mukaan seksuaaliväkivallan uhrien tukityötä pidetään hyvin tärkeänä ja tukimuotoja halutaan kehittää palvelutarpeiden mukaisiksi. Tutkimus pystyi vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja tuottamaan lisätietoa tilaajaorganisaation työntekijöiden kokemuksista seksuaalirikoslain uudistuksen vaikutuksista sekä seksuaaliväkivallan uhrien tukityön kehitystarpeista.

Tutkimuksesta saadun tiedon mukaan tietoisuus tilaajan tukipalveluista on lisääntynyt niin palveluihin itse ohjautuvien kuin niihin sidosryhmien kautta ohjattujen asiakkaiden osalta. Näitä sidosryhmiä ovat muun muassa poliisi, sovittelutoimisto, seri-keskus, julkinen sosiaali- ja terveyshuolto sekä kolmannen sektorin toimijat. Sidosryhmien toimesta tehdyt ohjaukset ovat lisääntyneet ajan myötä verkosto- ja vaikutusyhteistyön sekä yksittäisten asiakastapausten kautta. RIKU on ollut aiempaa enemmän esillä esimerkiksi uutisvälineissä, mikä vaikuttanee omalta osaltaan asiakasmäärän kasvuun. Ilmiötä saattaa selittää myös Tilastokeskuksen tiedot, joiden mukaan poliisille ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä kasvoi kuluvan vuoden tammi-syyskuussa 23 prosenttia. Tilastojen mukaan seksuaalirikoksia ilmoitettiin tammi-syyskuussa 2023 kaikkiaan 5200 tapausta, mikä on vajaat 1000 ilmoitusta enemmän kuin edellisvuonna. (Tilastokeskus, 2023a)

Tutkimustulosten mukaan pidempiaikaisten asiakkuuksien lisäksi myös seksuaaliväkivaltaan liittyvien yksittäisten yhteydenottojen määrät ovat lisääntyneet. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että tämä johtuu seksuaalirikoslain uudistuksesta. Lakimuutoksen myötä aiempaa useampi toisen henkilön seksuaalioikeuksia loukkaava teko määritellään rikokseksi eikä rikoksen tunnusmerkistön täytyminen enää edellytä väkivallan uhkaa (Oikeusministeriö, 2023). Uudistetun seksuaalirikoslainsäädännön mukaan seksuaalirikoksella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jolla rikotaan toisen henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja tekoa, joka tehdään ilman toisen henkilön suostumusta tai sellaisessa tilanteessa, jossa suostumuksen ilmaiseminen selkeällä tavalla ei ole ollut mahdollista (Laki rikoslain muuttamisesta 723/2022).

Tutkimuksen mukaan tietoisuus seksuaalirikoslain uudistuksesta on näkynyt seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuissa tukipalveluissa. Tutkimustulosten mukaan lakimuutokseen liittyvät teemat, kuten suostumus, seksuaalinen itsemääräämisoikeus tai henkilön omien rajojen rikkominen tai kunnioittaminen ovat olleet esillä niin yksittäisissä yhteydenotoissa kuin asiakasohjauksissa ja tukityössä. Asiakkaat ovat olleet valveutuneita lainsäädännön muutoksista ja omista oikeuksistaan. Kyseinen rikoslain muutos on madaltanut seksuaaliväkivallan uhrien kynnystä ilmoittaa heihin kohdistuneesta väkivallan teosta poliisille ja mahdollistanut heille tilan tulla esiin kokemustensa kanssa. Tietoisuuden lisääntymisen voidaan myös ajatella johtuvan itsenäisen tiedonhaun yleistymisestä, tiedotusvälineiden uutisoinnista sekä vakiintuneesta sosiaalisen median käytöstä.

Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuja tukipalveluita tulisi kehittää eri tavoin. Eräs näistä on työn tekemisen tapojen kehittäminen, joka liittyy olennaisesti kouluttautumiseen. Seksuaalirikoslain uudistus on muuttanut tilaajan seksuaaliväkivallan uhrien auttamistyötä tekevien ammattilaisten työn tekemisen tapoja. Lainsäädännön muutokset ovat tuottaneet koulutustarpeita ja edellyttäneet suuren tietomäärän itsenäistä sisäistämistä. Koulutusta toivotaan lisää ja sen tulisi olla aiemmin opittua täydentävää aiheeseen liittyvän tiedon ja kokemuksen karttuessa. Kouluttautuminen ja oman tietotaidon vahvistamisen mahdollisuudet auttavat ammattilaisia kehittymään neuvonta- ja tukityössä ja antaa heille työkaluja vapaaehtoisten tukihenkilöiden ammatilliseen ohjaukseen. Se myös tuo varmuutta työn tekemiseen ja yhtenäistää toimintatapoja.

10 Tutkimuksen eettisyys ja kestävyys

Tutkimusta tekevällä henkilöllä on sekä eettisiä että moraalisia velvollisuuksia muun muassa tutkimuksen kohteina olevia henkilöitä, tutkimusyhteisöjä, ammattialoja sekä yhteiskuntaa kohtaan. Suomalaisessa tiedeyhteisössä on laadittu yhteinen tutkimuseettinen ohje, jossa on määritelty, mitä on hyvä tieteellinen käytäntö ja kuinka mahdollisia loukkausepäilyjä käsitellään. Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisen vastuu kuuluu tutkimusta suorittavalle henkilölle itselleen kuten myös ohjaajille sekä korkeakoulun johdolle. Opinnäytetyötä tehdessään on tutkimusta tekevän henkilön toimittava rehellisesti, huolellisesti, avoimesti ja hänen tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä. Tutkimusta tulee suorittaa suunnitelmallisesti. (Arene ry, 2020)

Tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden suojaksi sekä ihmistä tutkivien tutkijoiden tueksi on laadittu ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimien ohjeiden mukaan tutkijan tulee muun muassa huolehtia siitä, että hän kunnioittaa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta ja perustuslain mukaisia oikeuksia, kuten sananvapautta. Tutkijan tulee myös huolehtia siitä, että tutkimukseen osallistumisesta ei aiheudu mukana oleville henkilöille, organisaatioille tai muille tutkimuksen kohteille merkittäviä haittoja. Ohjeistuksen mukaisesti tutkijan tulee taata tutkimukseen osallistuville oikeudet osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti mutta myös antaa heille mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta. (TENK, 2019, ss. 7–8)

Opinnäytetyöni kohdalla oli tärkeää huolehtia tutkittavien vapaaehtoisuudesta, sillä tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat kollegiaalisessa suhteessa tutkijaan ja tutkimus tehtiin haastatteleamalla. Tämän lisäksi tutkimuksen tilaajana toimi tutkittavien henkilöiden työnantaja. Tutkittavalle ei saa aiheutua kokemusta osallistumisen pakonomaisuudesta eikä huolta ikävistä seuraamuksista, mikäli he kieltäytyvät ottamasta osaa tutkimukseen (TENK, 2019, s. 8).

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen periaatteiden mukaisesti tutkijan tulee antaa tutkittaville mahdollisuus päättää tai perua osallistumisensa milloin tahansa ilman epäsuotuisia seuraamuksia. Tutkimukseen osallistuvalla on annettava totuudenmukainen ja ymmärrettävä kuva tutkimuksen tarkoituksesta sekä osallistumisesta mahdollisesti koituvista rasitteista. Myös muista mahdollisista vaikutuksista on kerrottava todenmukaisesti. Tutkijana toimivan henkilön on myös kerrottava tutkimukseen osallistuville tutkimuksen kannalta olennaisista sidonnaisuuksistaan. (TENK, 2019, ss. 8–9)

Tämän lisäksi tutkimukseen osallistuvaa tulee informoida henkilötietojen käsittelystä, tutkimuksen sisällöstä sekä tutkimuksen käytännön toteutuksen tavoista selkeästi ja luotettavasti. Tutkimukseen osallistuvalla tulee antaa aikaa osallistumispäätöksen tekemiseen. Henkilötietoja sisältävän tutkimusaineiston käsittelyä ohjaavia keskeisiä periaatteita ovat suunnitelmallisuus, vastuullisuus ja lainmukaisuus. Vastuu koskee tutkimusaineiston koko käyttöaikaa sekä tutkimuksen kaikkia vaiheita. Tutkija noudattaa voimassa olevan lainsäädännön lisäksi taustaorganisaationsa tutkimusta koskevia tietosuojaohjeita. (TENK, 2019, ss. 8, 11)

Tutkimuksessani haastattelin viittä henkilöä verkon välityksellä ja nämä haastattelut tallennettiin. Tutkimuksen tekijän tuli laatia ja toimittaa tutkimukseen osallistuville

tietosuojailmoitus, josta ilmeni henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, tutkimuksen suorittajan ja vastuuhenkilön yhteystiedot, tiedot rekisterinpitäjästä ja tietosuojavastaavasta, tieto henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteista sekä henkilötietosisällöstä ja säilytysajoista, rekisterin suojauksen periaatteet sekä tiedot rekisteröidyn oikeuksista. Käytin Hämeen ammattikorkeakoulun laatimaa tietosuojailmoitus pohjaa, johon täytyi tarvittavat tiedot (Liite 3). Toimitin tietosuojailoituksen tutkimukseen osallistuville henkilöille samanaikaisesti haastattelukutsun kanssa.

Tutkimukseni aineistonhankintamenetelmiksi valitut teemahaastattelu sekä havainnointi antoivat tutkimuksen aiheesta luotettavaa tietoa. Tarvittaessa tutkimus voitaisiin myös toistaa, jolloin kyseisten tutkimusmenetelmien avulla saataisiin samankaltaista ja -tasoista tietoa tutkimuskysymysten mukaisista teemoista. Edellä mainittuja tutkimusmenetelmiä toteuttamalla saadun tiedon sisältämät sekä tutkittavien että tutkijan käyttämät käsitteet ovat linjassa toistensa kanssa tiettyjen yhdistävien tekijöiden, kuten työympäristön sekä siellä käytettävän sanaston, ansiosta. Tutkimukseen osallistuvat haastateltavat eivät nähdäkseni kokeneet paineita vastata tutkimuskysymyksiin muun tahon määrittelemällä tavalla, vaan jokainen tutkimuksessa mukana ollut henkilö osallistui siihen vapaaehtoisesti ja osoittaen kiinnostusta työtä kohtaan. Myös organisaation toimintakulttuuri kannustaa asioiden avoimeen käsittelyyn ja kehittämiseen. Kaikki tämä vahvistaa tutkimuksen reliabiliteettia.

11 Pohdinta

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin seksuaalirikoslain vaikutuksia tilaajan seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuihin tukipalveluihin sekä sitä, kuinka näitä tukipalveluita tulisi kehittää seksuaalirikoslainsäädännön muutosten jälkeen. Kyseessä oli laadullinen tutkimus, joka tuotti tietoa lainmuutoksen vaikutuksista sekä mahdollisista kehityksen kohteista tai tarpeista. Tutkimuksen avulla saatua tietoa tullaan käyttämään tukipalveluiden ja toimintojen kehitystyössä.

Seksuaaliväkivalta on tekoja, jotka tahallisesti loukkaavat toisen henkilön seksuaalista koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliväkivaltaa tehdään kaikkialla, kaikissa ihmisryhmissä ja kaikissa maissa. Sitä tapahtuu parisuhteissa, internetissä ja kasvokkain tapahtuvissa kontakteissa. (Bildjuschkin, 2023, s. 11) Seksuaaliväkivallan uhrin tarvitsevat tukea, tietoa ja ohjausta erityisesti rikosprosessin intensiivisessä alkuvaiheessa, mutta neuvontaa ja apua tarvitaan myös koko sen pitkän oikeusprosessin ajan, joka uhria odottaa. Rikoksen uhriksi joutuminen on yllättävä ja monesti myös traumatisoiva kokemus.

Pahimmillaan uhrin koko elämä järkkyy eikä paluuta vanhaan enää ole. Jokaisen rikoksen uhrin kokemus on yksilöllinen ja niin on myös jokaisen tarvitsema apu ja tuki. (Åberg, 2017, s. 9)

Leskisen (2022, s. 12) väitöskirjatutkimuksen mukaan 1.1. 2023 voimaan tulleen seksuaalirikoslain uudistuksen jälkeen väkivallan käyttö ei ole enää teon toteuttamisen keino vaan itse teko, eli toisen henkilön tahdon ohittaminen, on jo itsessään seksuaaliväkivaltaa. Suostumusperustaisen seksuaalirikoslain tavoitteena on vahvistaa yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta. Myös seksuaalirikoksista saatavat rangaistustuomiot ankaroituivat. Tämä vahvistaa seksuaaliväkivallan uhrien oikeusturvaa ja suojelee jo perustuslaissa säädettyjä ihmisoikeuksia. (Suostumus2018, 2018) Tämän tutkimuksen mukaan hyvin moni kuluva vuoden aikana tukipalveluihin hakeutunut henkilö on ollut tietoinen seksuaalirikoslain muutoksista. Voidaan pitää todennäköisenä, että lakimuutos on madaltanut henkilön kynnystä sekä rikosilmoituksen tekemiseen että tuen ja neuvonnan hakemiseen liittyen.

Tutkimuksen tulosten mukaan seksuaaliväkivallan uhrien tukipalveluille on suuri tarve. Tulosten pohjalta voidaan päätellä myös, että uhrien auttamistyö koetaan hyvin tärkeäksi ja että tukipalveluita halutaan kehittää. Seksuaaliväkivaltaan liittyvien asiakkuuksien kasvaneet määrät ovat tutkimuksen mukaan ainakin osaksi sidoksissa seksuaalirikoslain uudistukseen mutta ilmiö saattaa myös kertoa tukipalveluihin liittyvän tiedon lisääntymisestä. Rikosuhripäivystyksen roolia seksuaaliväkivallan uhrien auttajana voidaan pitää vakiintuneena ja tärkeänä. Nähtäväksi jää, kuinka arvokkaana rikosten uhrien neuvonta- ja tukityötä pidetään esimerkiksi toiminnan rahoituksesta päättävien tahojen keskuudessa kuluva hallituskauden aikana. Toimintaan tarvitaan riittävät resurssit, jotta auttamistyötä voidaan tehdä laadukkaalla ja kestäväällä tavalla moninaisista palvelutarpeista sekä alati kasvavista asiakasmääristä huolimatta.

Tutkimuksen toteutus eteni hyvin ja aikataulussa. Haasteita aiheutti lähinnä opinnäytetyön ja oman työn sekä muun arjen yhdistäminen. Priorisointikykyä ja sinnikkyyttä tarvittiin, jotta jaksoi jatkaa varsinaisen päivätyön teemojen parissa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Projektinhallintataitoja ja paineensietokykyäni koeteltiin, kun pyrin suorittamaan kaikki opinnäytetyön tekemiseen liittyvät vaiheet aikataulussa työn ja kiireiden keskellä. Mutta opin paljon tutkimuksen aiheesta, seksuaaliväkivallan uhrien auttamistyöstä sekä itsestäni ammattilaisena ja tutkimuksen tekijänä. Eniten koen oppineeni haastateltavilta henkilöiltä. Heidän terävät huomionsa sekä vahva omistautuneisuutensa uhrien auttamistyölle tekivät minuun vaikutuksen.

Opinnäytetyön aiheeseen liittyvien jatkotutkimusten aiheita voisivat olla esimerkiksi seksuaalirikoslain uudistuksen vaikutukset seksuaaliväkivaltaan liittyvien rikosten määrässä tai seksuaalirikosten uhrien kokemukset oikeusprosessista rikoslainsäädännön muutosten jälkeen. Olisi mielenkiintoista saada tutkimustietoa myös siitä, kuinka rikoslain muutokset ovat vaikuttaneet poliisin toimintaan ja kuinka se on muuttanut esimerkiksi tutkijoiden työn tekemisen tapoja. Seksuaalirikoslain uudistus on vielä tuore asia, joten tutkimusta sen vaikutuksista tullaan varmasti tekemään monien eri tutkimusalojen toimesta. Tulemme tarvitsemaan paljon tietoa, jotta voimme vastata seksuaalirikosten uhrien avun ja tuen tarpeisiin mahdollisimman hyvin myös vastaisuudessa.

Lähteet

- Amnesty International. (2019). *Europe: Time for change: Justice for rape survivors in the Nordic countries*. <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/0089/2019/en/>
- Arene ry. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. <https://tinyurl.com/yc57baxr>
- Asmundela, S., Hietajärvi, M. & Reenilä, Y. (2023). Rikosprosessi seksuaalirikoksissa. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (s. 49). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-143-6>
- Esitutkintalaki 807/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>
- Eduskunta. (2022). *Valiokunnan mietintö LaVM 10/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi*. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/LaVM_10+2022.aspx
- Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. (2023). Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>
- Haasjoki, E. & Kiuru, E. (2023). Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden vertaisryhmät. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (s. 305). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-143-6>
- Hannila, K. (n.d.). *Nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja auttaminen. Opas nuorten kanssa työskenteleville* (ss. 3–7). Helsingin Tyttöjen talo. https://tytojentalo.fi/site/assets/files/1063/opas_nuorten_kanssa_tyoskenteleville.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (2023). Haastattelut. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>
- Juhila, K. (2023). Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Kainulainen, H & Saarikkomäki, E. (2014). Rikosprosessi väkivaltarikosten uhrien näkökulmasta. *Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja* (126).

- <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0a02826b-2a04-4082-9f4a-4a0e2918c3d5/content>
- Kerkelä, L. (19.12.2022) Seksuaalirikoslait menevät vuoden vaihteessa uusiksi – Tämä kaikki muuttuu. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009260266.html>
- Kjällman, P. & Åberg, L-K. (2017). Rikosuhripäivystys. Teoksessa L-K. Åberg (toim.), *Rikoksen uhrin käsikirja* (ss. 16–17). P-S Kustannus.
- Koivukangas, Jaana. (2023). Seksuaaliväkivallan uhrin tukeminen rikosprosessissa. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (ss. 295, 301). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-143-6>
- Korjamo, R. (2022). Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* (2023:1). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-350-0>
- Laki rikoslain muuttamisesta 723/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220723#Lidm46333578322896>
- Leskinen, M. (2022). *Seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Rikosoikeuden muutos ja feministisen oikeusfilosofian mahdollisuus*. (Turun yliopiston julkaisuja – Annales Universitatis Turkuensis 596) [väitöskirja, Turun yliopisto]. Utupub. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9046-7>
- Mantsinen, J. (31.12.2022) Asiantuntija: Uusi seksuaalirikoslaki sisältää huolestuttavia piirteitä. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009299963.html>
- Mielenterveysseurat. (n.d.). *Seksuaaliväkivaltaa kokeneen palvelukartta Turun seudulla*. https://www.mielenterveysseurat.fi/turku/wp-content/uploads/sites/44/2021/02/Seksuaaliväkivaltaa_kokeneen_palvelukartta_turku.pdf
- Nipuli, S., Laitinen, L., Hakkarainen, P. & Heinonen, P. (2017). Seksuaaliväkivalta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti uhrin elämään. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 133 (16), 1438–40. <https://www.duodecimlehti.fi/duo13859>
- Ojala, T. (2022). *Seksuaalirikokset*. Edita Publishing Oy.
- Oikeusministeriö. (12.9.2023). *Uusi seksuaalirikoslaki*. <https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>
- Paalumäki, A. & Vähämäki, M. (2020). Havainnointi organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 140). Gaudeamus.
- Piha, O. (2023). Seksuaalirikoksiin liittyvä lainsäädäntö. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (ss. 35–36). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-143-6>

- Poliisi. (22.8.2023). *Seksuaalirikokset*. <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>
- Puumalainen, M. (2022) *Poliisin menettely lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten esitutkinnoissa*. Oikeuskanslerinvirasto. <https://tinyurl.com/ytmp7bx3>
- Puusa, A. (2020a). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 106, 112–113). Gaudeamus.
- Puusa, A. (2020b). Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 145–146). Gaudeamus.
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen. (12.9.2023). *Seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet tarvitsevat erityistä hoitoa*. <https://tukinainen.fi/ammattilaisille/>
- Reinboth, S. (9.7.2020) Raiskaustuomiot lähes kaksinkertaistuivat Ruotsissa lain uudistamisen jälkeen käykö näin pian myös Suomessa? *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006566214.html>
- Rikosuhripäivystys. (n.d.-a.). *Rikosuhripäivystys*. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/>
- Rikosuhripäivystys. (n.d.-b.). *Rikosprosessi*. <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/>
- Rikosuhripäivystys. (n.d.-c.) *Rikosilmoitus – Rikosprosessi lähtee liikkeelle rikosilmoituksesta*. <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/rikosilmoitus/>
- Rikosuhripäivystys. (n.d.-d.). *Esitutkinta*. <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/esitutkinta/>
- Rikosuhripäivystys. (n.d.-e.). *Syyteharkinta*. <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/syyteharkinta/>
- Rikosuhripäivystys. (3.1.2023a) *Kriittiset pisteet seksuaalirikoksen uhrin polulla*. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-1-2018/kriittiset-pisteet-seksuaalirikoksen-uhrin-polulla/>
- Rikosuhripäivystys. (20.2.2023b). *Rikosuhripäivystyksen asiakasmäärä kasvoi viime vuonna – rikosuhriiikolla teemana petokset*. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystyksen-asiakasmaara-kasvoi-viime-vuonna-rikosuhriiikolla-teemana-petokset/>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Havainnointi. *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html
- Seksuaalioikeusverkosto. (2019). *Seksuaaliväkivalta Suomessa on laajalle levinnyt ja sukupuolittunut ihmisoikeusloukkaus*. <https://seksuaalioikeusverkosto.files.wordpress.com/2019/10/seksuaalivc3a4kivalta-ihmisoikeusloukkauksena.pdf>

- Siivari, L. (2023). *Kun dick piceistä tuli laittomia – Kriittinen diskurssianalyysi seksuaalirikoslain uudistukseen liittyvästä uutisoinnista* [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202305024973>
- Suostumus2018. (2018). *Kansalaisaloite*. <https://suostumus2018.fi/kansalaisaloite/>
- Strömberg, J. (27.6.2022) Uusi laki seksuaalirikoksista perustuu suostumukseen – lue tästä, kuinka pykälät muuttuvat. *Yle*. <https://yle.fi/a/3-12508786>
- Teittinen, P. (16.1.2022) Aiheetonta viivytystä. *Helsingin sanomat*. <https://dynamic.hs.fi/a/2022/tutkinta/>
- Terveyskylä. (27.8.2023). *Mitä on seksuaaliväkivalta? Naistalo*. <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaaliv%C3%A4kivalta/mit%C3%A4-on-seksuaaliv%C3%A4kivalta>
- THL. (14.6.2023a). *Seksuaaliväkivalta*. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>
- THL. (14.7.2023b). *Ohjeita työntekijälle seksuaaliväkivallan uhrin kohtaamiseen*. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/ohjeita-tyontekijalle-seksuaalivakivallan-uhrin-kohtaamiseen>
- THL. (20.9.2023c). *Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille*. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>
- Tilastokeskus. (2023a). *Ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä kasvoi tammi-syyskuussa 23 %*. Rikos- ja pakkokeinotilasto 2023, 3.vuosineljännes. <https://tilastokeskus.fi/julkaisu/cl8layq2sly2t0cvz5flzvoe6>
- Tilastokeskus. (2023b). *Väkivallan kokemukset väestössä yleisiä: naiset kohtaavat usein toistuvaa ja vakavaa, miehet kertaluonteista väkivaltaa*. <https://www.stat.fi/uutinen/vakivallan-kokemukset-vaestossa-yleisia-naiset-kohtaavat-usein-toistuvaa-ja-vakavaa-miehet-kertaluonteista-vakivaltaa>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Tyynmaa, P. (9.1.2023) Uusi seksuaalirikoslaki tuo syyttäjien työhön isoja vaikeuksia – ”Syytetylle riittää, että hän sanoo, että suostumus on ollut”. *MTV Uutiset*. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/uusi-seksuaalirikoslaki-tuo-syyttajien-tyohon-isoja-vaikeuksia-syytetylle-riittaa-etta-han-sanoo-etta-on-suostumus-ollut/8608214>
- Vuori, J. (2023). *Etnografia*. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

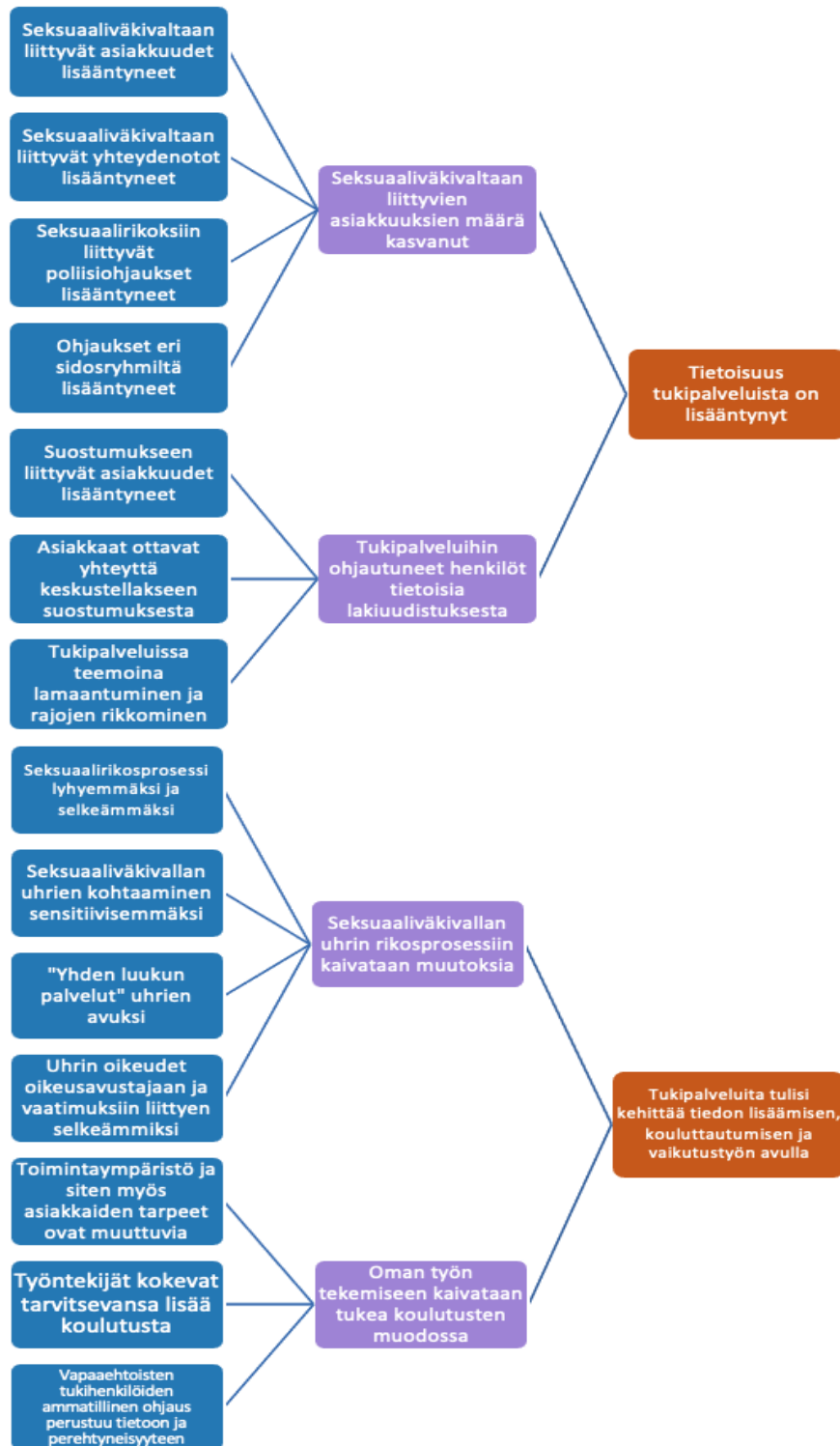
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

World Health Organization. (12.9.2023). *Sexual violence*. <https://apps.who.int/violence-info/sexual-violence/>

Liite 1: Teemahaastattelun kysymykset

1. Millä tavoin seksuaalirikoslain uudistus on vaikuttanut palvelupisteesi seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuihin tukipalveluihin?
2. Kuinka seksuaalirikoslain uudistus tulisi ottaa huomioon seksuaaliväkivallan uhreille suunnatuissa tukipalveluissa?
3. Kuinka kehittäisit oman palvelupisteesi seksuaaliväkivallan uhreille suunnattuja tukipalveluita?

Liite 2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi luokittain. Vasemmalla alaluokat (sininen), keskellä yläluokat (violetti) ja oikealla pääluokat (oranssi).

Liite 3: Aineistonhallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Seksuaalirikoslain uudistuksen vaikutuksia. Rikosuhripäivystys seksuaaliväkivallan uhrin tukena.

Opinnäytetyön tekijä: Liisa Fernelius

1 AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Tutkimusaineisto kerättiin tilaajan palveluksessa työskenteleviltä henkilöiltä.

Tutkimusmenetelminä käytettiin teemahaastattelua sekä havainnointia. Havainnoin organisaation toimintaympäristöä ja asiakaslukumääriä sekä tutkimusaiheeseen liittyviä tapahtumia, tilanteita tai keskusteluja, kuten esimerkiksi kokouksia, koulutuksia sekä työntekijöiden välisiä vuorovaikutustilanteita.

Analysoitava aineisto oli tekstiä Excel-tiedostossa, tallennettuja videotiedostoja sekä litteroituja Word-tekstiedostoja etäyhteydellä järjestetyistä tapaamisista sekä tilastotietoa kirjallisessa muodossa.

Opinnäytetyössä ei kerätty henkilötietoja, sillä niillä ei koettu olevan merkitystä tutkimuksen kannalta.

2 AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Opinnäytetyön tutkimusaineistoa säilytettiin tutkimuksen tekijän omalla tietokoneella. Aineisto tallennettiin tutkimusta tekevän henkilön omalle henkilökohtaiselle tietokoneelle ja iCloud-pilvipalveluun.

Tietokoneelle ei ollut pääsyä muilla kuin tutkimuksen tekijällä.

3 AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa käytettiin vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aineisto tuhoaan 1 vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymispäivästä. Tähän asti aineistoa säilytetään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen ja niin, että aineisto on vain tutkijan/opiskelijan saavutettavissa.